

285187

148 fo.

A KIVÁNDORLÁS ÉS VÁROSAINK PÉNZÜGYEINEK RENDEZÉSE.

HIVATALOS ADATOK ALAPJÁN

IRTA

BÁRÓ LÉVAY LAJOS

VOLT ORSZÁGGYÜLESI KÉPVISELŐ,

KIR. KIVÁNDORLÁSI BIZTOS.

BUDAPEST

PESTI KÖNYVNYOMDA RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.

1907.

A KIVÁNDORLÁS ÉS VÁROSAINK PÉNZÜGYEINEK RENDEZÉSE.

HIVATALOS ADATOK ALAPJÁN

IRTA

BÁRÓ LÉVAY LAJOS

VOLT ORSZÁGGYÜLESI KÉPVISELŐ,

KIR. KIVÁNDORLÁSI BIZTOS.

Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST

PESTI KÖNYVNYOMDA RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.

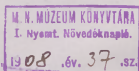
1907.

Com 2964.
2964
OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

285187

A kivándorlás elijesztő nagy mérve és még mindig emelkedő irányt mutató tendenciája úgy az állam kormányzatát, mint a társadalom minden rétegét állandóan foglalkoztatja és ezen, hazánkra majdnem végzetes csapás orvosszereit a parlament, közigazgatás és társadalom egyaránt szüntelenül keresi.

Kétséget nem szenved, hogy a kivándorlás okai első sorban gazdaságiak és szociális természetűek is és oly mélyrehatóak, hogy ezen folyamatot megállítani csak úgy tudjuk, ha nagyszabású és a széles néprétegekre kiható tervek erélyes, célultatos és gyors keresztülvitelét mielőbb foganatba vesszük.

Preventív rendőri, illetve közigazgatási intézkedések, a titkos kivándorlási ügynökök sikeresebb üldözése és szigorúbb büntetése segélyével, részben pedig a kivándorlásról szóló 1903: IV. t.-cz. reformja, valamint a hosszas tárgyalások után mult évi december hó 19-én, a Nm. Minisztertanács jóváhagyásának fentartásával, létrejött és az érdekelt összes hajózási vállalatokkal kötött szerződés érvénybe- és hatálybalépése után: a kivándorlás némi apadása remélhető.

Az északamerikai Egyesült-Államokban uralkodó közgazdasági és pénzügyi válság, valamint a közlgő elnökválasztás is kétségkívül szintén, sőt még nagyobb mérvben, mint az általunk teendő intézkedések a kivándorlási láz csökkenését fogják eredményezni, de szinte bizonyos, hogy a válság megszűnésével a kivándorlás ismét emelkedni fog.

A kivándorlás okainak felderítése közben, úgy a megtartott tanácskozmányok, mint a törvényhatóságok jelentései is, reámutattak népünk földéhségére s különösen arra, hogy az ország azon vidékein, hol a jómód és kedvező kereseti viszonyok folytán a földszerzési hajlam leg-erősebb: a korlátolt forgalmú nagy birtoktestek akadályozzák népünk ezen természetes vágyának kielégítését.

Gróf Dessenffy Aurél a III. országos gazdakongresszuson tartott elnöki megnyitó beszédében helyesen utalt arra, hogy „a földbirtok és a föld árának nagymérvű emelkedését az utóbbi időben a mezőgazdasági bajok elpalástolása legfőbb eszközéül szokták felhasználni. Én a magam részéről *e jelenséget hazánkban azon földéhségnek tulajdonítom, mely szaporodó népességünk egy sajátságát képezi: továbbá azon előszeretetnek, mely a föld birtoklásával jár, mert habár kevesebb, de biztosabb jövedelmet nyújt; végül azon reménynek, hogy a földnek jobb kezelése annak hozamát okvetlenül emelni fogja.*“

Hegedűs Lóránt, a kivándorlás elleni küzdelem egyik leglelkesebb harczosa, felette értékes irodalmi munkássága és nagy fáradsággal és páratlan buzgósággal egybegyűjtött adatok alapján bizonyítja be, hogy *»a földbirtok rossz megoszlása és a kivándorlás törvényszerűleg összefüggenek egymással«* és ennek orvosszereként a síkföldön lévő költőt (holtkézi és hitbizományi) birtokok megszüntetését jelöli meg.

Egy másik jeles sociologusunk, dr. Farkas Pál *»az amerikai kivándorlásról«* írt igen érdekes tanulmányában — szintén személyes tapasztalataira és az ország különböző részeiben végzett adatgyűjtésére hivatkozva — bizonyítja, hogy a visszavándorlás nagyobb mérvű, mint általánosan hiszik és mint azt statisztikai kiadványaink feltűntetik és hogy *a visszavándorlók adósságokat fizetnek és — földet vásárolnak.*

Érdekesen írja pl. Ung vármegyei kivándorlóinkról, hogy *visszajönnek és földet vesznek. Sőt annyira vesznek, hogy a megye gazdasági képe egészen megváltozott. A régi középbirtok elpusztult és helyébe egy új paraszt birtokososztály keletkezett — amerikai alapon. A vármegye nagy aggodalommal nézi ezt a változást, mely nemcsak a gazdasági, hanem a nemzetiségi befolyás erős eltolódását is jelenti. Sáros, Bereg, Zemplén azonos benyomást adnak.*

Bejárja Temes és Torontál vármegyét és azt írja: *»a Bánátban nem a pénz hajlja ki az embert, hanem a föld«. Az utolsó évek alatt rengeteg földvásárlás történt és a vevők a vételár nagy részével adóssak maradtak.*

Ezt az adósságot törleszteni mennek ki Amerikába és az alispán kimutatása szerint *közel öt millió koronát küldtek haza tehermentesítésre.*

Temesmegye gazdasági viszonyairól az O. M. G. E. hivatalos kiadványaiban az áll, hogy *»a lakosok aztán, hogy egy kis pénzt szereznek, nagyrészt hazajönnek, kifizetik adósságaikat és földet vásárolnak«.*

Számos hasonló példát hoz még fel, de közismert tény és mindenütt kimutatható, hogy *a föld árának emelkedő irányzata a kívándoroltjainktól visszaérkezett pénzekkel egyidejűleg kezdődik és a pénzküldemények növekedésével a föld értéke is arányosan növekszik.*

* * *

A magyar királyi földművelésügyi ministerium által kiadott mezőgazdasági statisztika szerint a magyar anyaország 48,834.673 kat. hold területéből 16,381.451 kat. hold, vagyis 33·54°/_o, Horvát-Szlavonországnak 7,349.681 kat. hold területéből pedig 2,992.500 kat. hold, vagyis 40·72°/_o kötött forgalmú.

A kötött forgalmú birtokok az anyaország területén a következőleg oszlanak meg:

Az összes terület	Hit-bizományi °/o	Köz-birtokossági °/o	Községi °/o	Összesen
Duna bal partja . . .	4·73	9·53	7·61	21·87
Duna jobb partja . .	13·42	4·98	5·12	23·52
Duna-Tisza köze . . .	3·21	5·19	9·58	17·98
Tisza jobb partja . .	10·30	6·82	7·44	24·56
Tisza bal partja . . .	2·23	7·17	6·48	15·88
Tisza-Maros szöge . .	0·43	7·35	11·76	19·54
Erdélyi vármegyék . .	0·40	5—	25·36	30·76

Az erdélyi vármegyékben legkiterjedtebbek a községi birtokok; nevezetesen:

Brassó 54·66°/_o, Szeben 52·95°/_o és Besztercze-Naszód vármegyében 52·53°/_o, míg Kolozs 5·54°/_o, Maros-Torda 7·28°/_o és Szolnok-Doboka vármegye községeinek földbirtoka az összterület 7·37°/_o-ára rug.

Jelentékeny terjedelmű községi földbirtokok vannak Hajdú 19·69°/_o, Csongrád 16·40°/_o, Bács-Bodrog 16·02°/_o és 15·59°/_o Szepes vármegyékben, továbbá Budapest székesfőváros területén, mely tulajdonul az összes terület 27·632°/_o-át bírja.

Ellenben legcsekélyebb a községi birtokok terjedelme Fejér 2·99⁰/₀, Jász-Nagykún-Szolnok 3·06⁰/₀, Ung 3·39⁰/₀, Borsod 3·87⁰/₀, Nógrád 3·97⁰/₀ és 3·98⁰/₀ Csanád vármegyékben.

A többi vármegyében nagyobbbrészt az összterületnek 6—10⁰/₀-a van a községek birtokában (I. az V., VI. és VII. sz. kimutatásokat).

A korlátolt forgalmú nagyobb birtoktestek zöme az egész ország területén leginkább oly vidékre esik, melyek lakossága magyar és német anyanyelvű, tehát ép azon két nemzetgazdasági és kulturális szempontból legkivánatosabb fajé, melyek megtartása és röghöz kölése első rangú államérdekeket képez.

Különösen feltűnő, hogy a nagykiterjedésű városi, községi birtokok túlnyomó részben az országnak magyar és német vidékein területnek el, ahonnan az utóbbi években a kivándorlás óriás arányokban emelkedett (Tisza-Duna köze, Tisza-Maros szöge stb.) és a honnan a lakosság kifejezetten és legtöbbször jelentékeny pénzösszeggel földszerzés céljából távozott el Amerikába és Canadába, mivel itthon leküzdhetlen földszerzési vágyát kielégíteni egyáltalán képes nem volt, vagy a föld ára annak jövedelmezőségéhez viszonyítva, aránytalanul magas volt.

Igy keletkeztek Canadának Manitoba, Assiniboia és Saskatchewan tartományaiban főkép délvidéki és dunántúli svábjaink által létesített otthon, Kaposvár, Esterház, Zichyfalva stb. községek, a kikről Fielding canadai pénzügyminiszter hazánkban időzése alkalmával akként nyilatkozott, hogy az összes canadai bevándorlók között a legértékesebb és legkivánatosabb elemeket képezik.

A községi, városi és törvényhatósági birtokokból művelési ágak szerint kat. holdakban :

	Szántó- föld	Kert	Rét	Szőlő	Legelő	Erdő	Nádas	Nem termő terület
Házi kezelés alatt áll	58.004	8.719	67.362	4.263	897.681	2.066.957	5.009	795.740
Haszonbér- ben van	239.193	2.722	80.845	1.187	27.2866	135.257	8.559	50.832

A kötött birtokok tulajdonosai következők:

Megnevezés	Kat. hold száma
Városi és községi	5,590.144
Közbirtokossági	3,239.070
Kincstári	2,786.410
Hitbizományi	2,349.969
Vallás- és közalapítványi	248.869
Vasutak	41.974
Egyesületek, gyárak, vállalatok	434.206
Római kath. érsekségek és püspökségek	699.541
Görög " " " " "	148.953
Görög keleti " " " "	13.043
Római kath. káptalanok	486.588
Görög " "	7.851
Apátságok és prépostságok	139.499
Szerzetesek	145.225
Kalvinista egyház	25.242
Lutheránus "	2.827
Unitárius "	830
Egyházközségek	362.749
Lelkészek földje	235.296
Nevelési célokra való birtok	132.354

Ezen számadatoknak előrebocsajtása után arra kívánok rámutatni, hogy a városi és községi földbirtokoknak a szükséghez mért fokozatos felparcellázása és telepítésre való felhasználása — tekintettel arra, hogy e birtoktestek túlnyomó részben magyar és ezt követőleg német ajkúak által lakott vidéken vannak — *egy erős nemzeti földbirtokpolitika inau gurálására felette alkalmas.*

E két faj erősítése, gyarapítása és röghöz kötése — mint már említettem — elsőrendű állami érdek és *a már közöttük dúló kívándorlási láz, valamint »egyke« pusztításainak megszüntetésére mi sem hatásosabb orvosság, mint az, a mi után sóvárognak, a miért hazájukat és családjukat elhagyják: a földéhség megszüntetése.*

Erős meggyőződésem, hogy az amerikai közgazdasági és pénzügyi válság folytán bekövetkezett nagymérvű üzembeszünetések a Unióban lévő honosaink helyzetét hosszú időre felette megnehezítették és nem

valószínű, hogy a keresethiány egyhamar megszűnik és a munkaalkalom javul. Ha kivándorlottjainknak tudomására hozhatjuk, hogy a m. kir. kormány kezdeményezésére *itt hon nagy koncepcziójú földfeldarabolási akció indul meg, melynek folytán normális áron juthatnak szülőföldjükön kedvező fizetési feltételek mellett anyagi erejüknek megfelelő földbirtokhoz, úgy semmi kétségem az iránt nincsen, hogy egy nem remélt nagymértvű visszavándorlás fog bekövetkezni, különösen azon rétegekből, melyek már bizonyos megtakarított tőkével térhetnek haza. Viszont bizonyos az is, hogy a mennyiben az amerikai depressiót nem használjuk ki kellő időben a magunk javára, a canadai kormány, mely a telepítést óriási áldozatokkal és páratlan energiával folytatja, honosaink tekintélyes részét az Unióból Canadába fogja átcsalogatni és letelepíteni, a kik azután reánk nézve minden időkre elvesztek.*

A két év előtt itt járt Fielding canadai pénzügyminister nyíltan bevallotta előttem, hogy egy az északamerikai Egyesült-Államokban beálló közgazdasági krisist arra fog felhasználni, hogy onnan a legkivánatosabb elemeket — pedig ezek között a magyar, német és ruthént tartotta legtöbbre — Canadában ingyen vagy felette olcsó áron átengedendő, állami tulajdont képező földterületekre áttelepítse. És ha meggondoljuk, hogy egy oly nagykiterjedésű és részben igen kedvező éghajlati viszonyokkal bíró, felette termékeny földterületről van szó, mely majd akkora, mint egész Európa és melynek lakossága alig nyolcz millióra rug, a hol a munkáskéz hiánya folytán millió holdakra menő földek hevernek paragon és a hol ipar létesítése és vasutak építése ez okból leküzdhetlen nehézségbe ütközik, a munkabérek pedig néhol magasabbak, mint az Unióban, kétséget sem szenved, hogy ezen vállalkozás-sajnos, a mi rovásunkra — az angol erélyes, szívós, kitartó munka mellett eredményes is lesz.

* * *

A kötött birtokok egy kategóriája sem alkalmas olyannyira fekvésénél és eloszlásánál fogva egy nagy nemzetelerősítő feldarabolási akcióra, mint a városi és községi földbirtokok. A kötött földbirtok bármely más kategóriája e szempontból figyelembe alig jöhet, mert mindegyikének jogi természete sokkal komplikáltabb és felekezeti jellegű, mint a holtkézi, vagy a magántulajdon szentségét érintő, mint a hitbizományi birtokoknál s így ezek megbolygatása hosszú időre ki van zárva, de sőt

szóba se kerülhetne belátható időn belül, ha a városok és községek a törvényhozás, illetve felettes hatóságuk jóváhagyásával *öt és félmillió kat. holdat kilevő földbirtokaikat feldarabolnák.*

Ha Magyarország térképére tekintünk szembeötlő, hogy az ország *aránylag szegényebb vidékei városok és falvakkal sűrűbben vannak tarkítva, mint a gazdagabb és jobb talajjal bírók.* Ennek magyarázata pedig az, hogy *a kötött birtokok és éppen a városi és községi birtokok a legjobb vidékeken lévén, ezek miatt ott évszázadok óta — nem ritkán több négyszögméterföldnyi területen — községek nem létesültek és telepítések nem történtek.*

A földművelési miniszterium birtokstatisztikai kiadványaiban *reámutat már erre az anomáliára és kiemeli, hogy »a nagy földbirtokokkal rendelkező községeink jól felfogott érdeke azt kívánná, hogy azok szántóföld- és rétterületeiket telepítésre használják oly módon, hogy a kisebb és a községhez közelebb fekvő telepek az anyaközséggel egy községet képezzenek és ezek által a község lakosságának száma növekedjék, míg az anyaközségtől távolabb fekvő nagyobb területeken önálló községgé alakított telepek létesítenének, amelyek az anyaközségnek mintegy önálló rajai volnának.* Az új telep vagy új község révén emelkednék az anyaközség forgalma is, másrészt pedig *nagyobbodnának lakosságának keresetforrásai és így az anyaközség emelkedése és gyarapodása is jobban biztosítva volna, mint a rövid lejáratra kiadott bérlet útján, a mely új lakosságnak állandó letelepedését kizárja.*

A községi földeknek telepítés útján való értékesítése által nagy tökéek szabadulnának fel, a melyek az illető községnek a legtöbb esetben nagyobb jövedelmet hoznának, mint a földbirtok hozott s *azonkívül a gazdasági haladásnak is új tér nyílnék, minthogy az intenzív kezelést igénylő művelési ágakra a kötött tulajdoni jelleg zsidbasztólag hat, ugyanazon terület több jövedelmet fogna hozni és több embert táplálna, mint kötött alakjában, mert a ki egy kisebb birtoknak tulajdonosa, mindenestre jobban gyümölcsözteti azt, mintha jövőre is a község tulajdonát fogná képezni és az eddigi módon kezeltetnék.*“

* * *

A községi birtokok túlnyomó része erdő, 43·09⁰/₀ (a községek és városok hazánk erdőterületének 18·29⁰/₀-át birják), legelő 26·12⁰/₀ és szántóföld 6·66⁰/₀, rét 3·30⁰/₀ stb.

A földművelésügyi minisztérium birtokstatisztikai kiadványaiban utal arra, hogy a művelési terület mind a községi, mind a közbirtokossági földbirtokoknál nagyobbítható lenne, ha *a legelőeknek azon részei, a melyek más művelésre is alkalmasak, (pedig igen sok ilyen terület van!) a belterjesebb művelésnek átengedletnék.* Hazánk alföldi községei vannak erre első sorban hivatva, a melyeknek legelőterületeiből még igen sokat kellene az ekének meghódítani. *Illetékes és hivatalos helyről beismerése ez annak, hogy a nagy terjedelmű városi és községi birtokok elavult és gazdaságosnak éppen nem nevezhető rendszer szerint kezeltetnek.*

Reámutat fent idézett kiadványban a földművelési minisztérium arra is, hogy *»sok helyen sem a községi, sem a közbirtokossági legelőeknek jelen kiterjedésükben való fentartására nincs szükség és ily alakban csak útját állják a belterjes gazdálkodásnak. A hol a nagyobb számú lakosság már alig képes földet szerezni, ott ezen közlegelők felosztása és betelepítése által lehetne megélhetési módot nyújtani a szaporodó lakosságnak. Ily rajok kibocsátása és önálló új községek létesítése az egész lakosság jólétét huzamos időre ismét biztosítaná és emelné«.*

Szószerint idézem a földművelési Minisztérium ismételten említett kiadványából, hogy *»a községi földbirtokok kivételesen házilag kezeltetnek, de általában igen külterjesen műveltetnek, miért is terjedelmükhöz és talajminőségükhöz képest a községeknek kevés jövedelmet hajtanak, a szántóföldek legnagyobb része azonban parcella-bérletben van kiadva.*

A kormányra nézve első sorban földművelési, de másodsorban pénzügyi szempontból sem lévén közömbös, hogy a községi tulajdont képező földbirtok a községek által mily módon gyümölcsöztetnek, az erre vonatkozó adatokat megszereztem és azokból azt a tapasztalatot merítettem, hogy *a községi szántóföldek legnagyobb része egy-két, legfőlebb három évre adatnak bérbe és hogy ezeknél a szántóföldeknél a legszükségesebb forda-rendszer követelményei sem tartatnak szem előtt.*

A községi földbirtok jövedelmeztetésének ez a rendszere sem a helyes gazdaság, sem pedig a községi háztartás szempontjából nem indokolható, mert az 1—2 éves bérletek által a föld folyton kizsarollatik és annak jövedelmező képessége is csökken, a mi azután vagyonszámú községeknél is odavezet, hogy lakosaikkal szemben a községi pótlódóhoz kell folyamodni, a mezőgazdasági helyes művelés szempontjából pedig éppen kárhozzátandó.«

Pedig a városokra és községekre háramló állami feladatok a kultúra terjedésével és az adminisztráció javulásával járó magasabb igények okozta

költségtöbblet következtében előálló és mindinkább emelkedő közköltségek a lakosság közteherviselési képességét már-már a végletekig igénybe vették, a pótagók pedig ennek folytán szinte elviselhetlen magasságot értek el: mégis a városok és községek anyagi viszonyainak rendezésére és terheinek könnyebb elviselésére eddigelé mi sem történt. Egyedül a székesfővárost részesíti az állam a törvényhozás révén az őt különben joggal megillető mérsékelt segélyben és támogatásban.

A törvényhatóságok szüntelen panaszai és előterjesztései előbb-utóbb kényszeríteni fogják az államkormányzatot, hogy a városok és községek eladósodottságával, anyagi viszonyainak rendezésével behatóan foglalkozzék, de mivel az államkincstárra háruló különböző feladatok sokasága már állami költségvetésünket is oly nagy mérvben vette igénybe, hogy mint a pénzügyminister úr legutóbbi exposéjában kijelentette, minden tartalék felhasználott a pénzügyi egyensúly fentartására: az államtól költségvetésszerű, számottevő segély belátható időn belül alig várható.

Ily viszonyok közepette kénytelen lesz a kormány — mint a városok és községek főfelügyeleti hatósága — a rendezés oly módját keresni, mely az államkincstár lehető kiméltése mellett az eladósodott városok és községeknek pénzügyi mérlegét jelentékeny mértékben megjavítja és azokat hosszú időre abba a helyzetbe hozza, hogy kulturális és humanitárius feladataiknak — a lakosság újabb megterhelése nélkül — megfelelhessenek.

És az államkormányzat keresve sem talál erre alkalmasabb és megfelelőbb módot, mintha a törvényhatósági joggal felruházott, a rendezett tanácsú városok és községek nagy kiterjedésű földbirtokainak feldarabolásához, illetve belelepitéséhez — esetleg a törvényhozás felhatalmazása alapján — hozzájárul.

A városok és községek ugyanis földbirtokaik feldarabolása folytán a jelenlegi magas földárak mellett előreláthatólag jól értékesíthetik földbirtokaikat és mint az a (lásd III. és IV. sz. kimutatásokat) mellékelt kimutatásokban foglalt hivatalos adatok alapján számszerűleg is beigazolást nyer, kifizethetik súlyos és magaskamatú tartozásaikat, leszállíthatják jelentékeny pótagóikat, jövedelmeiket pedig nem remélt mérvben fokozhatnák.

A parcellákat vásárlók új adóalanyokká válnának, amelyek a földbirtok jobb és intenzívebb kihasználásával az állami és városi közterhek viseléséhez hozzájárulnának és így a városok jövedelme e czímen

új és nagy mérvben emelkednék. A városok és községek megszabadulnának a földbirtokaik adminisztrálásából eredő felette magas költségektől, adóktól, vízvédelmi, lecsapolási, sőt részben a kegyúri és egyéb kiadásoktól is, melyek a földbirtok hozadékának tetemes részét emésztik fel.

Kifizetvén a városok és községek súlyosan terhelő adósságaikat, az eladásból még fenmaradó tőkéket, melyek igen sok millióra rúgnak, vinkulált állampapírokba fektetve az állampénztárba helyezhetnék el, mi által a magánhitel nagy és sok milliókat tevő lekötött tőkékből felszabadulva ezen új pénzforrások birtokában a magánhitel kielégítésére siethetni, míg az állampapírokba emováhatalanul elhelyezett ily tőkék az államhitel konszolidációjához nem csekély mértékben járulnának.

A felparcellázott és betelepített városi és községi birtokok pedig intenzívebben művelve, nagyszámú lakosságnak adnának állandó, hajlamanak megfelelő foglalkozást és keresetet és így egy ily nagy koncepcziójú, évtizedeket igénylő tevékenység által apasztható, de sőt megállítható lenne a nemzetrontó kivándorlási folyamat, nemcsak, hanem a visszavándorlás is nem remélt arányokat öltene.

A kivándorlók mintegy 60%-át földművelők és gazdasági munkások szolgáltatják; ezeknek minden vágya, minden gondolata egy darabka föld megszerzése, minek legfényesebb bizonyítéka, hogy a magyar anyországban talált 2,388.482 gazdaság közül 2,364.847 a törpe- és kisgazdaság. Kétséget nem szenved, hogy ha a városok és községek földbirtokai feldaraboltnak és betelepíttetnek, úgy ez által a városok és községek közéletmezése is jelentékenyen olcsóbbodni fog, mivel a kisgazdaságok száma — melyek baromfitenyésztés, tej, sajtttermékek, zöldség- és főzelék-félék stb. termelését üzik — szaporodni fog és így egy általános és jogosult panasz: az élelmi szerek immár tűrhetetlen drágasága is orvosolva lesz.

A magyar faj földbirtokos faj volt mindig és ha a gazdatársadalom jogosult panaszain — a kivándorlás folytán beállott munkáshiányon, mely már gazdasági válsággal fenyeget — segíteni akarunk: ismét földbirtokossá kell lenni!

A röghözkötés egyik leghalásosabb ellenszere a kivándorlásnak!

Leküzdhetetlen nehézségekbe sem ütközik a városok és községek földbirtokainak feldarabolása és betelepítése, mert hiszen ezeket egészen kötött vagyonnak tekinteni nem lehet, annál kevésbbé, mivel az bizonyos körülmények között elidegeníthető. Az ilyen vagyonnak elidegeni-

tését a fölöttes hatóságok rendszerint engedélyezik is, ha a földbirtok eladásából befolyó összegek más hasznos befektetésekre fordíthatnak, a mi a város vagy község számára közvetlen jövedelmező is lehet, milyen pl. vízvezeték, közbúróhid építése, világítás berendezése stb., vagy a lakosság keresetének fokozására és adózó képességének emelésére szolgál, mint pl. a községek anyagi hozzájárulása a vasútépítéshez.

E sorok írója 1897. augusztus 4-én az 1897. évi XXXII. t.-cz. tárgyalása alkalmából vetette fel először a törvényhozás termében a városi és községi földbirtokoknak feldarabolás útján való értékesítését azon célzattal, hogy népiünk földszerzési vágyát kielégíteni törekedjünk és kapcsoljuk ezt egybe városaink és községeink anyagi viszonyainak rendezésével.

Kiemeltem és helyeseltem az 1897. évi XXXII. t.-cz. 6. §-ának azon rendelkezését, „hogya legalább négyszázezer korona értékű földbirtok kerülhet feldarabolás alá s csak kivételes esetekben, ha a viszonyok és országos érdek kívánná azt meg, a nyerendő felhatalmazás alapján adhassa meg a kormány kisebb birtoktestek parcellázására is az engedélyt. Ez által azt vélem elérhetőnek, hogy a kisebb és középbirtokok helyett nagyobb földbirtok-komplexumok kerülnek csupán felaprózásra, mi eminens nemzeti érdek lévén, egyuttal szabályozó alapelve is birtokviszonyt rendező politikáknak. Megvallom azonban t. Ház, hogy a telepítést és parcellázást közvetítő intézetet üzérkedéstől ment és lehetőleg a magyar földhitelintézet mintájára alakultnak szeretném tudni, melyet az állam ne csak erkölcsi támogatásban részesítsen, de teljes ingerencziát vévén ügymenetére ott, hol a magasabb állami érdek ugy kívánja, minden rendelkezésére álló eszközzel elősegítsen. *(Helyeslés jobbfelől.)* Maga a magyar földhitelintézet is, a mely hazánk mezőgazdasági viszonyainak fejlődésével számot vetve, 1900-ban működési körébe vonta a víz- és talajszabályozási kölcsönöket, különösen alkalmas volna e kérdés megoldására; hiszen 15 milliót meghaladó tartalék-alapjának azon részét, a melyet most részben saját zálogleveleiben hevertet, részben váltó reeszkompte-ra fordít, ismét hazánk mezőgazdasági érdekeinek szolgálatába adhatná és tehetné ezt saját érdekeinek minden veszélyeztetése nélkül. Azt hiszem, hogy a kormány egyszerű figyelmeztetése elegendő volna ez irányban annál is inkább, mivel az állam erre jogot szerzett akkor, midőn országos alaphól félmillió forintnyi hozzájárulásával létesíteni segítette a magyar földhitelintézetet, de azért is,

mivel annak alapszabályai nem zárják ki az ily irányú vállalkozást. Fontosnak azért tartom azt, hogy a földhitelintézet, vagy egy hasonlapon szervezett intézmény vegye kezébe a telepítést és parcellázást, mivel *félek, miszerint nyereszkesedésre alapított vállalatok fognak keletkezni e törvényben lefektetett kedvezmények kiaknázására s ezek drágán fogják a megvásárolt birtoktesteket, a parcellákat vásárlók és telepesek nyakába sózni, pedig ezeket is a törvénynek oltalmába kell venni. Szerintem országos érdek az, hogy normális áron változtasson gazdát a földbirtok: ekként a telepesek vagy parcellákat vásárlók jövőjéről és megélhetéséről, a gyengéknek az erősebbel szemben való megvédelmezéséről e javaslatnak is valamely intézkedést kell tartalmaznia. És csakis haszonleséstől ment intézetekre kell bízni — szerény nézetem szerint — az alföldi nagyobb városok latifundiumainak parcellázását is, mely megoldásra váró feladat elől magasabb politikai és közgazdasági szempontoktól sokáig már el nem zárkozhatunk. (Helyeslés jobbfelől.)* Kimondotta ezt gróf Bethlen András volt földművelésügyi miniszter indítványára az 1895-ik évben megtartott III-ik gazdakongresszus is és tagadhatatlan, hogy a gazdag magyar Alföld földbirtokviszonyai, éppen mivel kötött birtokok (községi földek és hitbizományi uradalmak), oly óriási terjedelműek: tarthatatlanok és előkelő állami feladatot képez e baj enyhítése és megszüntetése.

A gróf Bethlen minisztersége alatt 1894-ben kiadott birtokstatisztika szolgáltatja nekem azon tanulságos adatokat, hogy csupán a Duna-Tisza közén 201.158 kat. hold hitbizomány és 601.218 kat. hold községi birtok van, míg a magyar Alföldön 2,236.774 kat. hold községi és 965.716 kat. hold hitbizományi birtok van. És ez nagy baj, mivel parallel jár az, hogy az e vidéket benépesítő jómódú lakosság leküzdhetlen birtokszerzési vágyát nem képes kielégíteni. És ez a földszerzési hajlam egészséges törekvés, mely legnagyobb mérvben érdemes a kormány és törvényhozás figyelmére és pártfogására; nem tévesztendő ez össze az agrár socialisták és túlzók hangzatos jelszavával, kik népszerűségelháshásából és eszméik propagálásával a vagyontalanoknak és munkakerülőknek követelnek földet.

E népnek megvan az anyagi képessége paraszt-, sőt kisebb közép-birtok megszerzésére is és ez utóbbira különös tekintettel kell lennünk, midőn mezőgazdasági birtokviszonyaink átalakításával társadalmunk is lényeges átalakuláson fog keresztül menni.

Azon körülmény, hogy az Alföld pénzintézeteinek milliókra rugó betétjeit nem az iparosok, kereskedők szolgáltatják, hanem a földmivelő-osztály, mely józan munkás és takarékos, köztudomású és megnyugtató, mivel a községi latifundiumok feldarabolásánál az Alföld népe, nagyrészt adósság csinálása nélkül, vevője lesz e parcellázandó birtok-komplexumoknak. (*Helyeslés jobbfelől.*) Kiszámíthatatlan, hogy mily nagy közgazdasági és kulturális jelentőséggel birna az, ha a mostani alföldi paraszt metropolisok helyett oly kulturközpontokat tudnánk teremteni, melyek anyagi erejük és fejlődési képességük folytán a magyar állam-eszmét s a kultúra minden áldását terjeszteni volnának hivatva.

És ez lehetséges. Egy gyakorlati példa leginkább meg fogja győzni erről a tisztelt Házat s ez hazánk számos más vidékére is illik. Szeged város földbirtoka 72.574 kat. hold, melyből 32.910 kat. hold 4.347 bérlőnek 1—3 évre van bérbeadva; 26.318 kat. hold legelő, 6.154 hold erdő, 6.141 hold rét stb. A város földbérlőjévédelme 1892-ben — csupán ezek az adatok állanak rendelkezésemre, mert ekkor még e város köztörvényhatósági tagja voltam — 408.539 frt 22 krt tett ki. Ezen földbirtok földadója, adminisztráczió, vízvédelmi, lecsapolási, ármentési stb. rendes költségei 162.014 frt 23 krt tettek ki s így a város tiszta földbirtokjévédelme 215.393 frtra rugott, a mi holdanként mintegy 3 frtnak felel meg. Megemlítem, hogy 1892-ig a földbérlőhátralékok 172.274 forintba rugtak s 1882-től 1892-ig 31.916 frtot irt le a város, mint behajthatatlan bérkövetelést.

Ha a város ingatlanát csak 14 millióra becsüljük is és szupponáljuk, hogy az eladatván, 4⁰/₁₀₀-ot jövedelmező értékpapirokban fekszik a városi pénztárban, úgy Szeged város földbirtokjévédelmének 560.000 forintot kellene hoznia, holott most alig hoz 1.6⁰/₁₀₀-ot, a mi kb. 7 milliót tévő adósságának kamataira sem elegendő. Pedig Szeged város adminisztrácziója mintaszerűnek nevezhető, de ily nagy földbirtokot oly nagy, nehézkes és költséges adminisztráczió gépezettel, mint a milyen szükségképen egy erkölcsi testületé, néhány holdnyi parcellákból álló, rövid tartamú bérleti rendszer mellett jövedelmezővé tenni lehetetlen. Ha a város a kormány hozzájárulásával földbirtokát eladná, jövedelmei megháromszorozódnának, megszüntethetné, vagy legalább is jelentékenyen leszállíthatná pótdóját. És az eladott föld befolyt vételárának kamataiból mily hatalmasan fejlődhetne kulturális tekintetben, a közművelődésnek, iskola-ügynek, emberbaráti célokra fordítván az ekként éven-

kint százezrekre menő többletjövödelmét. De mily horderejű politikai szempontból az, hogy a magyar Alföld metropolisának földbirtoka feldarabolassék, mely most százezer holdakra menő lekötött földbirtokokkal lévén körülvéve, ezek miatt ott soha államfentartó társadalmat irányító középbirtokos-osztály nem létesülhet. Pedig a magyar faj földbirtokos faj és azzá kell tenni és mivel nemzetünk természetes ereje szerintem abban rejlik, hogy minél nagyobb számban legyenek urai a hazai földnek s mivel a magyar földbirtokos-osztály anyagi és erkölcsi erejének fokozása nemzeti létünk biztosítása szempontjából elsőrangú feladatot képez és éppen mivel e törvényjavaslat a telepítés, parcellázás elősegítése által hatalmasan közelebb lesz a célhoz, a kormány iránti őszinte bizalomnak és elismerésemnek adok kifejezést *(Éljenez a jobboldalon.)* e törvényjavaslat inicziálásáért és azt általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*»

Boldogemlékü *Horáns:ky Nándorral* ezen eszme propagálása és megvalósítása érdekében több ízben beható eszmecserét folytattam, a ki Szepsiben 1901 augusztus 26-án — tehát négy évvel később — a magyar birtokososztály megmentéséről beszélván, a következőket mondotta (I. „Budapesti Hirlap“ 1901 aug. 27-iki 235. számát):

»Jelenlékeny birtokok vannak a városok és községek kezén is, melyekben ezek közvellen, vagy bérlet útján gazdálkodást folytatnak és melyek a gazdasági egyedek keletkezésének szintén útjában állanak. E birtokokhoz, melyek akár erkölcsi személyek, akár magánosok tulajdonát képezik, diszponálólág vagy kényszerítőleg hozzányulni szerintem nem szabad, de egy oly iránynak önkéntes követését előmozdítani, mely a városi és községi gazdálkodást megszüntetni, a birtok elidegenítése által a gazdasági existenciáuk szaporítását előmozdítani, a befolyó vételárnak jövedelmező elhelyezése, vinkulálása és elidegeníthetlenségének törvény általi megkötését biztosítani törekszik, én mind a városi adminisztráció, mind a városi vagyonok jobb és biztosabb jövedelmeztetése tekinteléből sokkal áldásosabbnak tartom.«

Egy lépéssel tovább megy már „a telepítésről és birtokfeldarabolásról“ szóló törvényjavaslat előadói tervezete, mely bizonyosága annak, hogy *dr. Darányi Ignác* földmívelési miniszter ur is foglalkozott azon eszmével, miszerint a feldarabolás és telepítés céljaira községek földbirtokaikat törvényes felhatalmazás alapján kisajátítás útján vegye igénybe.

E javaslat 85. §-a ugyanis így szól:

„Ha valamely nagyközség vagy kisközség különleges rendeltetéssel nem bíró birtokán a belügyminiszternek a földművelésügyi miniszterrel erre vonatkozólag egyetértően kiadott felhívásától számított egy éven belül sem telepítést nem létesít, sem azt a feldarabolás útján nem értékeseíti, arra pedig, hogy ott telepítés vagy birtokfeldarabolás eszközöltetés, az államnak azon vidéken megkezdett telepítési és birtokfeldarabolási tevékenységének sikere érdekében feltétlenül szükség van: a községnek földbirtokát a földművelésügyi miniszter a belügyminiszter hozzájárulásával az Országos Telepítési Tanács véleménye alapján kisajátíthatja.

Ezer kat. holdon felüli birtok ilyen módon való megszerzése csak külön törvény alapján történhetik.“

Indokolásában pedig helyesen utal arra a földművelési miniszter ur, hogy „a telepítési tevékenység csak akkor lehet eredményes, ha tervszerű és a telepek létesítése, elhelyezése egy előre átgondolt és megállapított program szerint történik. *Az ilyen program megvalósításához mellán segítségül lehet hívni azokat a községeket, a melyeknek az illető vidéken ingatlana van, miután ezeket az ingatlanokat joggal tekintethetjük olyanoknak, melyeknek rendeltetése a községi érdekeken felül az állami közérdeket is megfelelően szolgálni.* Mivel azonban el kell háritani annak a lehetőségét, hogy esetleg egy község magatartása lehetlenné tegye egy nagyobb szabású tervszerű tevékenység végrehajtását, *módot kell biztosítani arra, hogy az államnak joga legyen az akcióhoz szükséges területet megszerezni. Ezért megadatik a kisajátítási jog az állam javára, a mi itt sem jelenti a magántulajdon érintését, hanem csak azt, hogy módja lesz az államnak olyan ingatlant, a mely közczélú, ilyen célra tényleg igénybe is venni.*“

„A telepítésről és a birtokfeldarabolásról szóló törvényjavaslat 71. §-a azt tartalmazza, hogy: „az állam, a törvényhatóságok, községek, szövetkezetek által létesített, továbbá bármely korlátolt forgalmú birtok (1888: XXXVI. t.-cikk 19. §. második bekezdése) eladás útján eszközölt birtokfeldarabolás, akkor is ezen törvény hatálya alá eső feldarabolásnak tekintetik, ha a birtok értéke egyszázezer koronánál kisebb.“

Ezen, szerény nézetem szerint is helyesen felállított, elvhez következő érdekes indokolást fűzi:

„A birtok és a népesség megosztására vonatkozó statisztikai adatok azt mutatják, hogy a birtokparcellázásra nálunk helyenkint legalább

is éppen olyan szükség van, mint a telepítésre. A telepítés és parcellázás gazdasági vonatkozásban ugyanegy: mind a kettő nagyobb birtok felosztásával kisebb gazdasági egységek létesülését eredményezi, a különbség a kettő között csak az, hogy a míg a telepítés a birtokszerző elemnek a birtok feltagolása révén, idegen vidéken ad módot a szerzésre: addig a birtokparcellázás a helybeliek között eszközli a birtok-megosztást. A telepítés: birtokparcellázás idegenből jöttek javára, a birtokdarabolásról pedig (ha a telepítést nem abban az értelemben használjuk, mint azt a törvény használja) csaknem azt mondhatnók, hogy helybeli telepítés. A birtokmegosztás arányosításának ez a két módja csak abban különbözik egymástól, a mi az ilyen akcióban a gazdasági vonatkozásokon felül van: az állami, politikai, kulturai és társadalmi jelentőség különbségeiben.

* * *

A városok és községek földbirtokainak feldarabolása és telepítési célokra leendő felhasználása a lakosság, de az egész ország részéről is feltétlenül szimpatikus fogadtatásra számíthat. Hiszen nem csupán a földhétség megszüntetése, de a közterhek jelentékeny apasztása, a városok és községek anyagi viszonyainak rendezése, illetve azok jövedelmének nagymérvű fokozása lesz elérhető.

Városaink pedig egy nagy nemzeti ügyet szolgálnak akkor, ha hazafias elhatározással földbirtokaiknak azon részét, melyet a városok természetes terjeszkedésüknek hosszú időre való biztosítása mellett nélkülözhetnek, a magyarság megmentése, fajunk megerősítésére, magasabb állami, politikai és közgazdasági érdekeknek szolgálatába állítják.

Sok, ezrekre menő új gazdaságok létesülésével nagy tömegeknek állandó, hajlamaiknak megfelelő foglalkozást és keresetet nyújtunk, a hazai földhöz kötjük őket és ezzel a kivándorlásnak gátat emelünk, a fokozódó munkáshiányt megszüntetjük, *a földhöz jutás reménye pedig a visszavándorlás hatalmas emelkedésére fog vezetni.*

A kivándorlóktól — a múlt évben közel egynegyed milliárd korona — hazaküldött pénzösszeg eddig is nagyobbrészt a földbirtokot terhelő adósság törlesztésére és új földbirtok szerzésére fordított. Vállalatok és egyesek üzletszerűen, túlterhelt földbirtokok feldarabolásával foglalkozva vagyont és nagy jövedelmet szereztek. Kivándoroltjaink a vásárolt földparcellákat értékükön felül jóval túlfizették, sűrűn károsodást szenvedtek, megrövidítettek és jogosult panaszok folytán méltán tartani

lehet attól, hogy ha az állam idejekorán közbe nem lép: az Amerikából visszaözönlő milliók elmaradnak, illetve fokozatosan elhal kivándoroltjainkban a vágy, hogy itthon földet szerezzenek. Pedig *kivándoroltjainkban élő erős és egészséges földszerzési hajlam volt eddig az a hatalmas rúgó, mely őket — nagy nélkülözések árán is — a takarékosásra serkentette és ez a földszerzési hajlam a hazaszeretet kifolyása és az a leg-erősebb kötelék, mely őket még hazájukhoz fűzi!*

Ha az állam még idejekorán nem gondoskodik arról, hogy kivándoroltjaink és a még kivándorolni készülők normális áron juthassanak földbirtokhoz: ez az egyellen kötelék is mindinkább meglazul, mindtöbb százezrekre menő tömegek vesznek el reánk örökre!

A nagy magyar Alföldön, a hol a legkiterjedtebb, legjobb talajú városi és községi földbirtokok vannak, fekszenek az ország legnagyobb számú, tiszta magyar lakossággal bíró városai: mint Szeged, Szabadka, Kecskemét, Hódmezővásárhely, Debreczen stb. Ezen városokban vannak a vidék sok milliókra rúgó takarékbetéttel rendelkező pénzintézetei is. E betétek túlnyomó részben nem kereskedők, gyárosok és iparosok, hanem a földműveléssel foglalkozóknak képezik tulajdonát és ezek bizonyára szintén vevői lesznek a felparcellázás alá kerülő városi és községi földbirtokoknak. És itt helyén valónak tartom reámutatni azon körülményre, hogy *e városok körül már alig vannak középbirtokok a nagy kiterjedésű latifundiumok mellett és országos érdeket képez egy új társadalmat irányító és vezető elemnek, egy középbirtokos osztálynak meglesteremése! Egy nemzeti és helyes földbirtokpolitikának nem csupán a kis existenciákról, de azokról is gondoskodni kell, kik intelligenciájuk, példát adó hazafiságuk és önzetlenségük által a köznek hasznára és javára, az állami érdekek pedig mindenkör szószólói és előharczói lesznek.*

Mielőtt reátérnék annak igazolására, hogy nagy földbirtokkal rendelkező városaink és községeink legnagyobb részben el vannak adósodva és igen nagy terhet kénytelenek pótagó alakjában a lakosságra áthárítani, reámutatni kívánok arra, hogy a belügyminiszter vagyonfelügyeleti jogát a törvényhatósági joggal felruházott városok felett ma a következőképen gyakorolja:

1. Az 1886. évi XXI. t.-cz. 4. §-a alapján időnkint kiküldött közege által a város pénz- és vagyonkezelését megvizsgáltatja.

2. Az idézett törvény 5. §-a alapján jóváhagyja:

- a) az évi költségvetés megállapítására;
- b) ingatlan vagyon elidegenítésére, vagy szerzésére;
- c) kölcsönvételekre;
- d) helybenhagyott költségvetésekben elő nem forduló terhes szerződések kötésére, vagy felbontására s közművek emelésére;
- e) új hivatalok szervezésére, vagy fennállók megszüntetésére s általában minden olyan ügyre vonatkozó határozatát, melyre nézve a törvény felsőbb megerősítést rendel.

A város tartozik minden év október 31-ig a jövő évi költségvetését, tavaszi rendes közgyűlésén felülvizsgált zárszámadását 15 nap alatt a belügyminiszterhez felterjesztetni, a ki számvevőségé által ezeket felülvizsgáltatja.

E felülvizsgálatok a következőkre terjednek ki:

A költségvetésnél.

1. A számtételi helyesség megállapítása.
2. Az előző évi költségvetés, számadás alapján megfelelnek-e az egyes rovatokon előírányzott összegek a három évi átlagnak?
3. Benne foglaltatnak-e a költségvetésben mindazon állások, melyek szabályrendeletileg megállapítva vannak s olyanok, melyek szabályrendeletileg megállapítva nincsenek, az 1886 : XXI. t.-cz. c) pontja alapján előirt eljárás megtartásával szerveztettek-e?
4. Benfoglaltatnak-e mindazon kiadások, melyek megtételére a várost törvény, vagy kormányrendelet kötelezi?
5. Az átfutó tételeknek megfelelő fedezeti és szükségleti tételek fel vannak-e véve?
6. A város törzsvagyonából, gyökös jogokból eredő jövedelmei előírányoztattak-e?
7. A város kölcsönei után fizetendő törlesztési részletek és kamatok megfelelően vannak-e előírányozva?
8. A költségvetési hiány fedezésére kivetendő pótdadó $\frac{0}{c}$ -a helyes-e?

A zárszámadásnál.

1. Számtételi helyesség megállapítása.
2. A múlt évi maradvány az előző évi számadásból helyesen hozott-e át?

3. Az előző évi cselckvő és szenvedő hátralékok helyesen hozattak-e át, az eltérés okai gyanánt törlések, szaporodások indokolva vannak-e?

4. A számadás a költségvetésnek megfelelően vannak-e szerkesztve?

5. Tétettek-e költségvetésileg meg nem állapított kiadások s ha igen, hozattak-e arra közgyűlési határozatok s kormányhatóságilag jóváhagyattak-e?

6. A hátralékok helyesen állapítottak-e meg?

7. Történt-e hiteltüллépés? Indokolva van-e? Kéretett-e a túlkiadásokra előzetes kormányhatósági jóváhagyás?

8. Csatolva van-e a leltár? Apadások, szaporodások át vannak-e benne vezetve? Felvett kölcsönök a szenvedő vagyonállagban benne vannak-e?

9. A leltárban szereplő vagyonváltozásoknak megfelelő bevételek, kiadások el vannak-e a számadásban számolva?

10. Helyes-e a vagyonmérleg?

Tekintettel azonban arra, hogy úgy a költségvetések, mint számadások, csak okmányok nélkül, naplók, segédnaplók nélkül terjesztetnek fel, nem vizsgálható felül, hogy a kifizetések szabályszerű utalványra, nyugtára fizettetnek-e, a számadási maradvány egyezik-e a pénztári maradvánnyal, a számlák, útiszámlák helyesen érvényesítve vannak-e, jogtalan felszámítások, kifizetések nem történtek-e, a dologi kiadásoknál nem-e történik pazarlás, a városi vagyonok jól gyümölcsöztetnek-e s több oly részletesebben nem vázolható körülmény, mely csakis belterjesebb, alaposabb szigorlat alapján állapítható meg.

Igaz, hogy a megyei törvényhatóságok számadási zárlatai 1903 óta csak így vizsgáltatnak felül, de ezeket az 1902. évi III. t.-cz. életbelépte óta a kir. adóhivatalok kezelik, állami számvevőség szigorolja s így ez nem hasonlítható össze a városok pénzkezelésével, mely állami ellenőrzésben csak legfelső fokban részesül, utólagosan, az előzetes és folytonos ellenőrzést pedig csak maga a városi törvényhatóság eszközli; már pedig autonóm testületek már összealkotásuk és nehézségüknél fogva szakszerű, lelkiismeretes ellenőrzésre képtelenek, a törvényhatósági városok számvevősége pedig hivatásukat teljesen függetlenül nem teljesíthetik, mert a polgármesterrel szemben alárendelt viszonyban állanak.

A rendezett tanácsú városok évi költségelőirányzatai és zárszámadásai okmányokkal és naplókkel felszerelten a vármegye törvényhatósága által vizsgálatnak felül, mely ennek számszaki szigorlatát a kir. pénzügyigazgatóságok mellé rendelt számvevőségekkel eszközölteti.

A városok és községek vagyonkezelési ellenőrzése és felügyelete legfelső fokon is csak a számszerűség, törvény és szabályrendeletek betartásának szempontjából teljesítetik.

Pedig ily nagy ingatlanoknak jövedelmezőbb, gazdaságosabb és intenzívebb kezelése lényegesen enyhíthetné a lakosságra háruló közterhet és ezért kívánatos lenne, hogy ily irányban — esetleg a földművelési miniszterium bevonásával — célravezető módok és eszközök állapíttassanak meg.

* * *

Hivatalos kutatások nyomán megállapított, hogy — Budapest székesfőváros és Fiume kivételével — huszonnégy törvényhatósági joggal felruházott városunk 408.117 kat. holdon gazdálkodik, melyből:

földadó alá eső terület	365.306 kat. hold,
földadó alá nem eső terület	42.811 „ „

mely utóbbi tétel az összes számításoknál figyelmen kívül hagyott.

Megállapított továbbá, hogy a földadó alá eső terület, — hozzávetőleges hivatalos becslés alapján —

323,370.600 korona

értéket képvisel. Az 1906. év végével ezen 24 várost:

147,863.818 korona konvertált és
17,254.551 „ „ függő, összesen
165,118.369 korona

adósság terhelt.

Ezen adósság évi törlesztése és kamatja 1906. évben 8,415.082'91 koronát igényelt, holott ezen földbirtokok tiszta jövedelme ugyanakkor csak 5,141.197'30 korona volt és így a törvényhatósági joggal felruházott városok óriási kiterjedésű földbirtokaik jövedelmét még 3,273.885'61 koronával voltak kénytelenek pótolni, csupán azért, hogy adósságaik törlesztését és kamatait fizethessék.

Ezen 24 törvényhatósági joggal felruházott város az 1906. évben lakosságát még ezen felül:

7,500.275'44 korona pótladóval terhelt.

Ha a 24 törvényhatósági város összes földbirtokból eredő jövedelmét 5,141.197·30 koronát a föld értékéhez viszonyítjuk, úgy $1\cdot589\%$, és ha ezen jövedelmet — a 42.811 kat. hold földadó alá nem eső területet nem értékelvén, azt figyelmen kívül hagyjuk — úgy a 365.306 kat. hold termő és jövedelmező terület kat. holdankénti átlagos tiszta hozama 14 korona 07 fillérre rugott. Ez a hozadék, ha számításba vesszük, hogy ezen városok az ország legjobb talajú és legjobb közlekedés felett rendelkező vidékein bírnak földbirtokkal, *felette kevés. Ennek oka részben az a helytelen és elavult gazdálkodási rendszer, melyre a földművelésügyi miniszterium, többször idézett kiadványaiban, oly meggyőzően hivatkozik, részben pedig a városi földbirtok kezelési költségeinek horribilis magassága.*

Ha ezen 24 törvényhatósági város 165,118.369 korona adósságát kamat és évi törlesztéséhez 8,415.082·91 koronához viszonyítjuk, úgy aránylag elég kedvező $5\cdot096\%$ -os eredményre jutunk.

* * *

Feltűnő kedvező eredményekhez jutunk azonban akkor, ha a városok földbirtokainak *feldarabolás és telepítés útján való értékesítése után előálló jövedelmét* számítjuk ki és csupán a becslési árat vesszük alapul, mely azonban jelentékenyen a ténylegesen elérhető értékesítési összeg mögött marad.

A 24 törvényhatósági város földbirtokának — 42.811 kat. hold földadó alá nem eső területét ismét számításunkból kihagyva — becslési értéke hivatalos kutatások nyomán 323,370.600 korona, melyből 164,957.845·45 korona adósságot levonva, 158,412.754·55 korona tiszta vagyonfelesleg mutatkozik és az I. számú melléklet feltünteti, hogy ezen összegben az egyes városok mily arányban részesednek. Ezen összeget 4% -os vinkulált állami járadékba elhelyezve és számításba véve, hogy a városok földbirtokaik eladása folytán megtakarítják az azokat terhelő adósságok kamatait, adókat, ármentesítési, lecsapolási és bármely néven nevezendő, ezen földeket terhelő adminisztratív költségeket, a törvényhatósági joggal felruházott városok pénzügyi mérlege következő, felette előnyös eredményeket tüntetné fel.

A törvényhatósági joggal felruházott városok tiszta évi többjövedelme:

9,179.120·01 koronára

rugna és változatlanul megmaradnának eddigi joghaszonélvezeti és egyéb üzemi jövedelmei, melyek számításba nem vétettek, mint például hidvám, halászati, vadászati jogok, bánya- és egyéb üzemek stb.

Az 1906. év végével kirótt pótdadók:

7,500.275·44 koronáról

3,242.148·41 koronára

apadnak le, vagyis a pótdadók a földek értékesítése után

4,258.127·03 korona

csökkenést mutatnának fel.

Nevezetes és meglepő eredmény, hogy nagyobb kiterjedésű földbirtokkal bíró magyar városainknak pótdadója nemcsak nem lenne jövőben, hanem

4,920.992·98 korona

többlet-jövedelmet fordíthatnának közszükségleteik kielégítésére.

Ezen jelentékeny összeg következő pótdadóval nem bíró városok között ekként oszlik meg:

Debreczen	1,729.735·65 korona
Szeged	1,282.771·62 „
Kecskemét	898.143·39 „
Szabadka	370.574·35 „
Kassa	245·804·31 „
Sopron	134.018·14 „
Ujvidék	65.884·20 „
Versecz	63.462·08 „
Baja	52.703·15 „
Selmecz- és Bélabánya . .	39.528.06 „
Pancsova	38.368·03 „

Összesen . . . 4,920.992·98 korona

míg a többi kisebb kiterjedésű földbirtokkal rendelkező városok pótdadója átlagban 43.227⁰/₀-kal fog a jelenlegi pótdadóval szemben csökkenni.

Számszerű beigazolást nyert fentiekből azon tény — a mit a földművelésügyi miniszterium évek hosszú sora óta hangoztat — hogy a városi földbirtokokon folytatott gazdálkodás sem az ország, sem a városok érdekeinek meg nem felel. Bebizonyosodik továbbá az is, hogy a mai gazdálkodási rendszer a felette magas pótdadókkal sújtott lakosságra való tekintettel, de tekintettel az eladósodott városok pénzügyi helyzetére is, melyekre újabb terheket róni már alig lehet, fenn nem tartható. Miután pedig a mostani állapot oly mérvű javítása, vagy egy oly új jövedelmezőbb gazdálkodási rendszer létesítése, mely a városok földbirtok-

tok-jövedelmét jelentősen fokozná, ki van zárva, de végül tekintettel azon magasabb politikai, közgazdasági és pénzügyi szempontokra is, melyekre az előzőekben már utaltam: nem marad egyéb hátra, mint *addig, míg nem késő* és míg az Egyesült-Államokban élő kivándorlóinktól évente közel egynegyed milliárdra rugó összeg jő vissza hazánkba és *addig, míg kivándoroltjainkban a földszerzési hajlam prevaleáló és jogos érzését kielégíthetjük: a földéhséget megszüntetni és pedig a városi és községi földbirtokok feldarabolásával és betelepítésével.*

Megállapítottatott továbbá, hogy a földadó alá eső terület a városok által kimutatott tiszta jövedelem 25-szöröse alapján számított értékelés mellett

96,693 151.75 korona

értéket képvisel. Az 1906. év végével a 108 rendezett tanácsú várost

94,116.247.41 korona konvertált,

7,922.779.54 „ függő,

összesen . . . 102,039.026.95 korona

adósság terhelle.

Ezen adósság évi törlesztése és kamatja 1906. évben

5,768.618.05 koronát

igényelt, holott a földbirtokok tiszta jövedelme ugyanakkor csak 3,867.726 korona 0.7 fillér volt, vagyis a rendezett tanácsú városok földbirtokaik jövedelmét még 1,900.891 korona 98 fillérrel voltak kénytelenek pótolni, csupán azért, hogy adósságaik törlesztését és kamatait fedezhessék.

Ezen 108 rendezett tanácsú város lakosságát az 1906. évben még ezen felül 5,662.806.32 korona póladóval terhelle.

Ha a rendezett tanácsú városoknak a földből származó jövedelmét, vagyis 3,867.726 korona 01 fillért a városok által birt földbirtokok között holdankint szétosztjuk, úgy a rendezett tanácsú városok összes földadó alá eső 437.640 kat. holdnyi területének minden egyes holdjára csak 8 korona 84 fillér tiszta jövedelem fog esni. Ez a hozadék az országos átlagot tekintve is oly csekély, hogy bizvást elmondhatjuk, hogy a rendezett tanácsú városok — igen csekély kivétellel — rosszul jövedelmeztetik földbirtokaikat, vagyis birtokaik kezelése a mai kor követelményeinek meg nem felel.

Ha a rendezett tanácsú városok 102,039.026 korona 95 fillér adósságát a kamat- és évi törlesztés évi összegéhez, vagyis 5,768.618 korona

08 fillérhez viszonyítjuk, úgy arra az eredményre jutunk, hogy a rendezett tanácsú városok adósságaikat átlagban 5.66% annuitás mellett törlesztik, a mi elég kedvező eredmény.

* * *

A csatolt I. és II. számú kimutatás feltünteteti tehát minden egyes törvényhatósági és minden egyes rendezett tanácsú város földbirtokának területét, értékét, jövedelmét, költségét, a város adósságának összegét évi törlesztési és kamat-részletét, szóval egész gazdálkodását. Mindebből kitűnik, hogy a gazdálkodás egyes kivételektől eltekintve sem a városok, sem az állam, illetve közérdeknek meg nem felel, különösen ha hozzá vesszük, hogy a II. sz. kimutatásban kitüntetett érték a földek csekély tiszta jövedelmének 25-szöröse alapján értékelte, ha a rendezett tanácsú városok földbirtokai is a tényleges forgalmi értéknek megfelelően vétetnék fel és ez alapon vitetnének keresztül a kimutatások szerinti kiszámítások, úgy bátran állíthatjuk, hogy a rendezett tanácsú városok földjeinek értékesítése esetén a jövedelem a valóságban megháromszorozódna és így oly mérvben *gyarapodna, hogy a legtöbb város pótdadókövetelését mellőzhetné, sőt a földadókból megmaradó tőkéje révén tiszta évi fölösleghez is jutna.*

Összegezve tehát a két kimutatás eredményét, megállapítható, hogy a *földek terbevelt értékesítésével a törvényhatósági városok jövedelme*

9,179.120 korona 01 fillérrel,

a rendezett tanácsú városok jövedelme pedig

830.347 korona 05 fillérrel

lesz évente több, a mely többjövdelem a törvényhatósági városoknál a pótdadónak 4,258.126 korona 73 fillérrel való apadását okozná, sőt 10 városnál a pótdadó teljes megszűnésén kívül 4,920.992 korona 98 fillér évi felesleget biztosítana: a rendezett tanácsú városoknál pedig a pótdadónak 830.347. korona 05 fillérrel való apadását s azonkívül néhány városnál a pótdadó teljes megszűnésén kívül 142.490 korona 88 fillér évi felesleg mutatkozna, a miből nyilvánvaló, hogy a városok a földbirtokaik értékesítése s adósságaik nagy részétől való megszabadításával anyagi és adminisztrációs terheikben oly nagy mérvben könnyíttetnének, hogy felszabaduló anyagi és adminisztrációs erejüket a közügyek más terén értékesítve, úgy kulturális, mint közgazdasági téren hatalmas fejlődésnek indulhatnának.

Három nagy célzt szolgál ezen javaslatom.

Először: *egy nagy nemzeti és fajfentartó, helyes földbirtokpolitikának* hosszú évtizedekre veti meg alapjait, megszüntetvén a földéhséget.

Másodszor: *a városok és községek földbirtokának feldarabolása és betelepítése által ezeknek zilált anyagi viszonyait rendezi, hosszú időre egészséges és erőteljes fejlődésüket biztosítja, megadván nekik kulturális fejlődésükhöz a nélkülözhetlen anyagi eszközöket. Elviselhetlenül magas pótdadókat részben megszüntetvén, részben jelentősen megapasztván, a lakosság közterhein könnyít.*

Harmadszor: *a normális áron való földszerzés lehetősége, a városi és községi lakosság közterheinek könnyítése következménye feltétlenül: a kivándorlás apadása és a visszavándorlás nagymértékű emelkedése lesz!*

És ezen javaslatom megvalósítható az államkincstár minden megterhelése nélkül, a mely körülmény államkormányzati szempontból elsőrangú és döntő tényezőt képez!

Törvényjavaslattal lépjen a kormány a törvényhozás elé, melyben *a városok és községek anyagi viszonyainak rendezése* szempontjából felhatalmazást kér, esetleg kisajátítás útján a városi, községi földbirtokoknak a jelentkező szükséghez mért feldarabolására és betelepítési célokra leendő felhasználására.

A „Magyar Földhitelintézet“, a „Kisbirtokosok Országos Földhitelintézete“, nemkülönben a Budapesten székelő és a városok, valamint községek konvertált adósságainál érdekelt pénzügyintézeteket közösen és együttesen bizza meg ezen jogügyletek és pénzműveletek lebonyolításával olykép, hogy azok eddigi részesedési aránya esetről-esetre jövőben is megmaradjon.

Adja meg a törvényhozás a kormánynak a felhatalmazást, hogy a telepítésről és a birtokfeldarabolásról szóló törvényjavaslatban kontemplált és ezen törvény végrehajtásánál fontos tényezőként közreműködő „Országos Tanács“-ot megalakítsa és megadhassa mindazon kedvezményeket, melyek e törvényjavaslat a parcellákat eladók és vásárlók vagy telepek, továbbá a közreműködő pénzügyintézetekre, illetve az azok által kibocsájtandó címletekre vonatkoznak.

A beterjesztendő törvényjavaslatban kérjen a kormány felhatalmazást a törvényhozástól arra is, hogy esetleg közérdek szempontjából a nagyobb terjedelmű erdőket állami tulajdonba és kezelésbe átvehesse és

ezekért, az illető városoknak, a becsérték erejéig, vinkulált állami járadék-címleteket adhasson.

Végül a benyújtandó törvényjavaslat tartalmazza mindazon intézkedéseket, melyek — esetleg a birói eljáráson kívül is — gyors és olcsó, minden érdekelt félre igazságos lebonyolítást, valamint a magasabb állami érdekek megvédését eredményezik.

* * *

Az ország közgazdasági helyzetének javítása érdekében az utóbbi években, különösen az iparfejlesztés terén, igen sok történt. A földmívelési miniszterium feldarabolási és telepítési akciója is — bár aránylag szerény keretekben — sikert mutat fel. Mindazonáltal a statisztika a kivándorlás csökkenését nem mutatja, annak daczára, hogy rendeleti uton már majdnem kimerítettük azon intézkedések hosszú sorozatát, melyekkel közigazgatási uton a kivándorlást apasztani reméltük.

Nagyszabású, a nemzet széles rétegeinek gondolkozásával és vágyaival egyező új eszmékkel és tervekkel kell előállanunk különösen most, midőn az elégtelenség általános és országszerte agitátorok által is mesterségesen lesz szítva, midőn a közterhek emelkedése várható a közel jövőben. Ily körülmények között csak úgy tudjuk megnyugtanni az országot, ha új munka és jövedelmi források megnyitásával úgy az egyesekben, mint az erkölcsi testületekben — milyenek a városok és községek — az önbizalmat felkeltjük és közleher viselésére őket képesekké tesszük!

Cselekedni kell határozottan és gyorsan, hogy a kivándorlásnak gátat vessünk, mert:

Periculum in mora!

— * —

Tájékoztató magyarázat

az I. és II. sz. kimutatáshoz.

Az I. számú kimutatás a törvényhatósági joggal felruházott, a II. számú kimutatás a rendezett tanácsú városok földbirtokait, azok értékét s eladásuk esetén a város gazdálkodásában beálló változásokat tüntetik fel.

A törvényhatósági joggal felruházott városok földjeinek értéke hivatalos kutatások alapján megközelítőleg megállapított forgalmi értéknek megfelelően vétettek fel, a rendezett tanácsú városoknál pedig a tiszta jövedelem huszonötszöröse alapján állapított meg. Természetes, hogy az előbbi megállapítás jobban megfelel a valóságnak s így óhajtandó lett volna a rendezett tanácsú városoknál is az értékelés ezen módját alkalmazni, ez azonban a rendezett tanácsú városok nagyobb számánál fogva kivihető nem volt.

A földek területe, nyers jövedelme, a gazdálkodás költsége, tiszta jövedelme, kezelési módra vonatkozó adatokat a nagyméltóságú m. kir. belügyminister ur 64.155/907. számú rendelete folytán maguk az illető városok polgármesterei szolgáltatták be, míg a városok pótdóinak összegére, százalékára vonatkozó adatok a belügyministeriumban vezetett nyilvántartásokból vétettek.

Ugy a városok, mint a belügyministerium nyilvántartásának adatai az 1906. év végéveli leltár, illetőleg számadás szerinti állapotot tüntetik fel.

A rendezett tanácsú városokról szerkesztett kimutatás még abban tér el a törvényhatósági városokról szerkesztett kimutatástól, hogy a rendezett tanácsú városoknál az érték és a jövedelem holdankint is kiszámított, mely azon célra szolgál, hogy e hasábkok megtekintése után meggyőződés szereztessék arról, hogy a városok földbirtokai holdankint igen csekély jövedelmet produkálnak tulnyomó részben s ehhez

képest az ez alapon a tiszta jövedelem huszonötszörösével számított érték is jóval alul marad a tényleges forgalmi értéken. Ha tehát a rendezett tanácsú városok földjei, miként az a törvényhatósági joggal felruházott városokéra nézve eszközölve lett, a tényleges forgalmi értéknek megfelelően értékeltek volna, e kiszámítások sokkal kedvezőbb eredményre vezettek volna. A számítások helyességét legjobban igazolja mégis, hogy a rendezett tanácsú városok földjeinek ily, kényszerű, kedvezőtlen becslése daczára is alig akad város, melyre a tervbevett földértékesítés haszonnal nem járna. Könnyű elképzelni tehát, hogy realisabb becslés esetén a városok előnye még szembetűnőbb lenne.

Az I. és II. számú kimutatások tehát a következő kérdésekre felelnek:

1. Mennyi a városok földbirtoka?
2. Mennyi azok értéke?
3. Mennyi azok jövedelme?
4. Mekkora a földdel járó költség?
5. Mennyi a város adóssága?
6. Feltéve, hogy a városok földjei eladatnának és a befolyó vételár a városok adósságainak fizetésére fordíthatnák, ezen művelet megtétele után:
 - a) mennyi adóssága, vagy:
 - b) mennyi tőkéje maradna a városnak?
7. Mennyit vesztené a város a földbirtok jövedelmének megszüntével?
8. Mennyit nyerne jövedelmében a város az által, hogy:
 - a) megtakarítaná a földdel járó költségeket;
 - b) megtakarítaná a föld vételárából kifizetett kamatokat;
 - c) esetleg az adósság kifizetése után még megmaradó pénztőkéjét 4°/c-kal kamatoztatná?
9. Mennyi lenne tehát a városnak tiszta több vagy kevesebb évi jövedelme?
10. A város pótagója a tiszta jövedelemtöbblet vagy kevesebbet beszámításával mennyivel csökkenne vagy emelkednék és ehhez képest hány százalék lenne a város pótagója?

Mindezen kérdésekre a városokat illetőleg az I., a rendezett tanácsú városokat illetőleg a II. számú kimutatások megfelelő hasábjai kimerítő felvilágosítást szolgáltatnak.

Megjegyzendő azonban, hogy tekintettel arra, miszerint a városok közigazgatási szükségleteik fedezésére szolgáló pótdadókat az állami adók nem minden nemére vetik ki egyforma százalékkal, nevezetesen:

a) azon szükségleteik fedezésére, melyek általános közigazgatási célokat szolgálnak az *összes állami adók után*;

b) azon szükségletek fedezésére szolgáló pótdadókat, melyek a föld érdekében tétetnek, *csak a földadó után*;

c) azon szükségletek fedezésére szolgáló pótdadókat pedig, melyek a földbirtokot nem érdeklik, *csak a földadón kívüli többi állami adók után* vetik ki, *ennél fogva a pótdadó-százalékok, melyek a kimutatásban feltüntetve vannak, a legtöbb esetben jelentékenyen alul maradnak a tényleges pótdadó-százalékon, mert itt csak az összes állami adók után fizetett pótdadó-százalék van kitéve.* Ettől eltérőleg azonban nem lehetett eljárni, mert ha a földadó után és a földadón kívüli többi állami adók után kivetett pótdadó-százalékokat is kitéve lett volna, úgy a számítások megtételénél a városok költségvetési szükségleteinek az említett célok szerinti megoszlását is figyelembe kellett volna venni s a föld értékesítése után szükségelt pótdadót e szerint kiszámítani, a mi rendkívüli nagy munkát igényelt volna és a kimutatások áttekintésére nézve is zavarólag hatott volna. Szem előtt tartva tehát azon általános elvet, hogy a városok pótdadó-százalékának mérvére nézve az összes állami adók arányában kivetett pótdadó jelöltetik meg, ezuttal is ez elvet kellett alkalmazni.

Végül nem hagyható figyelmen kívül, hogy vannak még oly számszerűleg ki nem tűntethető körülmények, melyek a két kimutatásban kifejtett eredményeket befolyásolják.

Ezekre a következőkben kell rámutatnom:

1. A rendezett tanácsú városok kimutatásánál látható azon már előbb említett körülmény, hogy a földek tiszta jövedelme korántsem felel meg a valóságnak s a helyenkint feltűnően, de általában mindenütt csekélynek mondható jövedelem azt igazolja, hogy a városok földjeiket rosszul jövedelmeztetik s így a jövedelem arányában számított érték a tényleges forgalmi értéken alul marad. A tervbevett értékesítés realizálása esetén előre láthatólag a földek a kimutatott értéknél nagyobb összegben lennének értékesíthetők, a mi a városra nézve a kimutatott-nál kedvezőbb eredményeket hozna létre.

2. Mindkét kimutatás csak azon költségek $\%$ -át tünteti fel, melyek mint tényleg és kimutathatólag földek után járó költségek tartatnak nyil-

ván. Ezeken a költségeken kívül azonban számtalan más adminisztratív kiadás áll elő a földek kezeléséből kifolyólag, mely számszerűleg ki nem mutatható. Például a földek bérbeadásával járó hirdetményi, tárgyalási költségek, árveréskor napi díjak, költségek stb., melyek nem a földeknél, hanem a költségvetés más rovatán számoltatnak el.

3. Nem tüntethetők ki azon kegyúri természetű dologi terhek, melyek viselésére a város a földbirtokából kifolyólag kötelezve van s melyek a föld értékesítése után megszűnnek.

4. A kamat- és tőketörlesztés-megtakarítás a valóságban nagyobb lesz, mert a városok első sorban azokat az annuitásos kölcsöneiket fogják kiegyenlíteni, melyek már régebbi keletűek s melyek után az annuitás természetéből folyólag ugyanazon részleteket kell ma is fizetni, mint a kölcsön első éveiben.

5. Köztudomású dolog, hogy a városok földbérleti jövedelmeinél nagy hátralékok szoktak mutatkozni. Ezek az évről-évre rendszeren be nem folyó jövedelmek nagy kamatveszteséget, sőt behajthatlanságuk folytán tőkeveszteséget is okoznak s a föld értékesítése esetén szintén megszűnnek s a mérleget kedvezően befolyásolják.

Miután pedig mindezen körülményeknek a kimutatásból történt kényszerű kihagyása daczára is a föld értékesítése az illető városok csaknem mindenikére *előnynyel jár*, elképzelhető, hogy a valóságban, vagyis a kimutatásban foglalt tervezet végrehajtása esetén az *eredmény sokkal kedvezőbb lesz*, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy a most nagy költség és kevés jövedelem mellett kezelt földek magánkézre jutnának, apróbb parcellákban nagyobb hasznot huzó, intenzivebb gazdálkodás alá kerülnének, mely szociális jelentőségén felül még tisztán községháztartási szempontból is azt eredményezné, hogy *új adóalanyok teremtésével a városi lakosság által fizetett állami adót teemesen növelné s a városi póladót ezáltal is csökkentené, a mennyiben nagyobb adóalap esetén a közterhek jobban megoszlanának.*

V. Kimutatás

a korlátolt és szabadforgalmú földbirtokokról, különös tekintettel a községi és közbirtokossági birtokokra kerületek és megyék szerint, százalékokban és kat. holdakban.

Tétel	A kerület és megye neve	Az összes területből % szerint		Községi és közbirtokossági birtokok	
		korlátolt forgalmú	szabad forgalmú	százalékokban	kat. hold
		birtokok százalékokban			
I. Duna bal partja.					
1	Árva vármegye	39'98	60'02	39'43	138.226
2	Bars »	35'34	64'66	13'74	64.700
3	Esztergom vármegye	40'95	59'05	13'52	25.117
4	Hont vármegye	38'94	61'06	16'72	76.778
5	Liptó »	58'92	41'08	26'66	101.714
6	Nógrád »	38'92	61'08	10'26	73.713
7	Nyitra »	25'92	74'08	13'36	127.583
8	Pozsony »	27'10	72'90	11'77	88.934
9	Trencsén »	25'51	74'49	19'09	148.248
10	Turócz »	35'88	64'12	25'95	50.644
11	Zólyom »	57'99	42'01	20'61	93.840
A kerületből:		33'80	66'20	17'35	989.497
II. Duna jobb partja.					
1	Baranya vármegye	40'74	59'26	11'69	105.120
2	Fejér »	24'03	75'97	5'21	37.297
3	Győr »	24'33	75'67	7'22	19.166
4	Komárom »	37'49	62'51	8'42	41.330
5	Moson »	40'24	59'76	14'09	49.470
6	Somogy »	34'76	65'24	9'19	107.138
7	Sopron »	46'30	53'70	14'07	79.159
8	Tolna »	29'28	70'72	6'78	41.802
9	Vas »	17'90	82'10	7'31	69.549
10	Veszprém »	36'84	63'16	11'03	75'505
11	Zala »	38'22	61'78	13'97	143'909
A kerületből:		33'50	66'50	9'95	789'745

Tétel	A kerület és megye neve	Az összes területből %o szerint		Községi és közbirtokossági birtokok	
		korlátolt forgalmú	szabad forgalmú	százalékokban	kat. hold
		birtokok százalékokban			
III. Duna-Tisza köze.					
1	Bács-Bodrog vármegye	29·13	70·87	17·68	318.389
2	Csongrád »	33·62	66·38	19·63	120.913
3	Heves »	34·19	65·81	11·25	73.327
4	Jász-N.-Kún-Szolnok vármegye .	20·37	79·63	12·98	117.989
5	Pest-Pilis-Solt stb. » . .	27·18	72·82	12·69	286.635
6	Budapest főváros	38·99	61·01	27·32	9.176
	A kerületből:	28·17	71·83	14·78	926.429
IV. Tisza jobb partja.					
1	Abauj-Torna vármegye	28·65	71·35	14·17	81.887
2	Bereg vármegye	52·86	47·14	12·97	85.307
3	Borsod »	31·04	68·96	11·04	69.167
4	Gömör »	34·70	65·30	6·83	50.928
5	Sáros »	25·98	74·02	20·09	124.933
6	Szepes »	42·78	57·22	26·44	168.923
7	Ung »	43·58	56·42	9·63	54.092
8	Zemplén »	26·83	73·17	12·72	138.702
	A kerületből:	35·12	64·88	14·02	773.939
V. Tisza bal partja.					
1	Békés vármegye	10·56	89·44	4·32	27.361
2	Bihar »	37·65	62·35	11·45	211.116
3	Hajdú »	38·06	61·94	29·97	174.044
4	Máramaros »	51·73	48·27	19·32	326.360
5	Szabolcs »	19·25	80·75	6·03	53.448
6	Szatmár »	25·78	74·22	11·98	130.055
7	Szilágy »	15·35	84·65	11·53	76.460
8	Ugocsa »	15·07	84·93	11·98	25.183
	A kerületből:	32·27	67·73	13·63	1,024.027

Tétel	A kerület és megye neve	Az összes területből % szerint		Községi és közbirtokossági birtokok	
		korlátolt forgalmú	szabad forgalmú	százalekben	kat. hold
		birtokok százafelekben			
VI. Tisza-Maros szöge.					
1	Arad vármegye	29'54	70'46	15'63	164.630
2	Csanád vármegye	31'68	68'32	5'13	15.265
3	Krassó-Szörény vármegye . .	63'56	36'44	28'02	538.008
4	Temes vármegye	31'74	68'26	12'83	164.794
5	Torontál vármegye	24'08	75'92	15'09	263.958
	A kerületből:	38'92	61'08	18'16	1,146.655
VII. Erdély.					
1	Alsó-Fehér vármegye	33'61	66'39	21'20	131.940
2	Besztercze-Naszód vármegye .	58'05	41'95	56'83	411.661
3	Brassó vármegye	60'91	39'09	58'51	152.310
4	Csik »	46'85	53'15	44'26	374.782
5	Fogarás »	51'84	48'16	39'96	169.070
6	Háromszék »	47'55	52'45	45'76	313.575
7	Hunyad »	38'22	61'78	25'55	346.904
8	Kis-Küküllő vármegye	22'04	77'96	16'90	50.449
9	Kolozs »	26'89	73'11	12'91	112.175
10	Maros-Torda »	33'71	66'29	18'39	133.739
11	Nagy-Küküllő »	40'09	59'91	36'78	213.037
12	Szeben »	64'46	35'54	57'74	361.480
13	Szolnok-Doboka »	16'90	83'10	11'60	95.952
14	Torda-Aranyos »	29'16	70'84	16'87	102.969
15	Udvarhely »	16'96	83'04	14'57	74.395
	A kerületből:	38'46	61'54	30'55	3,044.434
Átnézet:					
I.	Duna bal partja	33'80	66'20	17'35	989.497
II.	» jobb partja	33'50	66'50	9'95	769.745
III.	Duna-Tisza köze	28'17	71'83	14'78	926.429
IV.	Tisza jobb partja	35'12	64'88	14'02	773.939
V.	» bal partja	32'27	67'73	13'63	1,024.027
VI.	Tisza-Maros szöge	38'92	61'08	18'16	1,146.655
VII.	Erdély	38'46	61'54	30'55	3,044.434
	Az egész ország:	34'56	65'44	17'69	8,674.726

VI.

Névszerinti kimutatása azon községeknek, melyeknél
a községi tulajdont képező földbirtok 6.000 kataszteri
holdnál nagyobb.

Országos Széchényi Könyvtár

Községek	Szántóföld	Kert	Rét
	kat. hold	kat. hold	kat. hold
I. Duna bal partja.			
Körmöczbánya	1.394	20	943
Breznóbánya	82	10	168
Rózsahegy	146	2	150
Beszterczebánya	55	6	420
Selmecz-Bélabánya	351	11	722
Korpona	40	3	82
Pozsony	1.168	42	117
Esztergom	569	1	135
Libetbánya	87	4	284
II. Duna jobb partja.			
Sopron	1.204	38	412
Székesfehérvár	3.364	21	350
Guta	77	1	1.058
III. Duna-Tisza köze.			
Ada	5.268	1	212
Martonos	745	—	298
Mohol	4.136	1	401
Ó-Kanizsa	3.906	5	1.215
Zenta	14.388	11	1.241
Ó-Becse	6.628	5	204
Petrovoszello	3.133	—	122
Szent-Tamás	6.987	2	78
{ Szabadka	3.948	25	815
Csantavéren			
{ Szabadka	4.081	—	37
Ujvidék	2.773	11	150
{ Szeged	19.782	89	5.329
Tápén			
{ Szeged	2.475	1	1.199
{ Nagykőrös	40	7	21
Pótharaszti pusztán			
{ Nagykőrös	4.681	3	500

Szölő	Legelő	Erdő	Nádas	Földadó alá nem eső terméketlen	Összes
kat. hold	kat. hold	kat. hold	kat. hold	kat. hold	kat. hold
—	1.282	17.294	—	363	21.296
—	502	14.129	—	560	15.451
—	2.317	10.698	—	342	13.655
—	380	11.425	—	154	12.440
—	1.002	7.589	—	392	10.067
—	603	7.536	—	343	8.607
2	267	5.026	16	1.051	7.689
—	2.367	2.660	—	952	6.684
—	743	5.154	—	88	6.360
1	804	11.031	38	4.342	17.870
2	2.231	39	93	741	6.841
—	2.677	420	747	1.767	6.747
—	2.813	232	124	985	9.635
—	4.559	180	63	689	6.534
—	2.892	349	659	998	9.436
—	6.903	607	484	2.147	15.267
—	6.887	777	175	2.490	27.969
—	6.493	139	—	1.822	15.291
—	4.118	109	412	1.257	9.151
—	3.080	8	83	1.220	11.458
1	26.000	9.171	886	3.248	44.094
—	—	—	36	50	4.204
—	2.104	685	336	683	6.742
569	27.519	6.300	339	7.238	67.165
—	373	301	57	416	4.822
—	3.154	1.993	—	1.242	6.457
—	1.849	1.922	212	626	9.793

Községek	Szántóföld	Kert	Rét
	kat. hold	kat. hold	kat. hold
{ Kecskemét Bugacz-Monostoron	3.860	7	909
{ Kecskemét Felső-Pusztaszer (Csongrád vármegye)	181	—	76
{ Kecskemét	4.548	—	605
Budapest	2.509	24	266
IV. Tisza jobb partja.			
{ Kassa	321	1	111
{ Kassa	1.950	20	166
Dobsina	8	15	612
Gölniczbánya	13	1	20
Igló	94	3	361
{ Lőcse Toriszkán	771	7	961
{ Lőcse	184	1	11
V. Tisza bal partja.			
{ Debreczen Szováton	11.871	17	2.752
{ Debreczen	3.831	—	427
Ökörmező	2	—	1
Uglya	107	—	46
Szatmár	1.073	5	312
VI. Tisza-Maros szöge.			
Arad	2.601	40	781
Teregova	—	6	—
Ruszka	—	1	6
Uj-Sopot	7	—	93
Rudária	—	1	—
Prigor	1	1	87
Mocseris	2	2	36
Bozovics	19	12	140
Borlova	—	3	29
Márga	—	1	20

Szőlő	Legelő	Erdő	Nádas	Földadó alá nem eső terméketlen	Összes
kat. hold	kat. hold	kat. hold	kat. hold	kat. hold	kat. hold
2	11.738	6.156	336	2.602	25.610
3	10.773	3.912	—	966	15.911
—	1.565	83	6	776	7.583
54	1.065	2.292	34	2.931	9.175
—	113	7.890	—	626	9.062
62	598	10.070	—	150	13.016
—	—	9.686	—	244	10.745
—	447	7.248	—	337	8.066
—	126	12.956	—	320	13.860
—	248	9.760	—	362	12.109
—	24	—	—	5	225
8	45.874	16.517	416	6.675	84.130
—	454	—	223	195	5.130
—	590	5.758	—	333	6.684
—	1.211	14.019	—	188	15.571
2	1.230	7.852	—	1.297	11.771
1	1.779	35	27	1.269	6.533
—	1.540	4.555	—	279	6.380
—	7.504	2.060	—	186	9.757
—	411	8.055	—	128	8.694
—	1.906	9.508	—	352	11.767
—	811	9.853	—	176	10.929
—	349	9.786	—	210	10.385
—	1.202	8.261	—	366	10.000
—	1.912	7.359	—	144	9.447
—	857	6.002	—	87	6.967

Községek	Szántófold	Kert	Rét
	kat. hold	kat. hold	kat. hold
Kubin	402	2	162
Franyova	817	11	3.832
Melencze	966	—	238
Pancsova	2.070	4	50
Almás	78	1	1.530
Mokrin	2.029	—	149
Nagykikinda	3.836	43	138
VII. Erdélyi vármegyék.			
Alsó-Borgó	—	—	11
Borgó-Besztercze	10	1	48
Borgó-Prund	—	—	—
Borgó-Tiba	6	—	11
Csuszény			
Felső-Borgó	1	—	9
Jád	1	—	93
Román-Budák	—	—	—
Bükkös	—	—	2
Kis-Rébra	11	3	10
Nagy-Rébra	7	—	13
Párva	—	—	15
Romuli	9	—	16
Telcs	3	2	139
Földra	35	1	50
Kis-Ilva	—	2	33
Les	9	—	112
Magura	12	1	129
Majer	9	—	87
Nagy-Ilva	60	1	1
Neposz	9	2	19
Ó-Radna	10	13	57
Oláh-Szt.-György	8	2	65
Uj-Radna	—	—	38

Szőlő	Legelő	Erdő	Nádas	Földadó alá nem eső terméketlen	Összes
kat. hold	kat. hold	kat. hold	kat. hold	kat. hold	kat. hold
—	5.098	48	85	571	6.368
—	5.864	40	36	1.873	12.473
12	3.800	—	338	1.323	6.677
—	2.970	70	178	903	6.245
—	4.286	57	1	695	6.648
—	3.002	—	—	931	6.111
—	3.368	25	34	1.386	8.830
—	498	5.412	—	238	6.159
—	1.064	16.221	—	493	17.827
—	801	9.111	—	162	10.074
—	138	12.933	—	125	13.213
—	250	6.869	—	106	7.235
—	2.054	5.436	—	199	7.783
—	1.745	6.179	—	208	8.132
—	2.689	5.165	—	198	8.054
—	2.596	4.853	—	596	8.069
—	2.586	4.041	—	280	6.927
—	1.687	4.073	—	289	6.064
—	437	13.088	—	73	13.623
—	3.168	28.596	—	412	32.320
—	2.976	3.441	—	231	6.734
—	2.922	5.049	—	221	8.227
—	2.962	9.721	—	436	13.240
—	2.141	5.667	—	175	8.125
—	5.147	11.641	—	502	17.386
—	2.434	21.775	—	525	24.796
—	2.068	4.890	—	166	7.154
—	3.225	8.601	—	352	12.258
—	7.200	10.408	—	851	18.534
—	1.280	12.628	—	116	14.062

Községek	Szántóföld	Kert	Rét
	kat. hold	kat. hold	kat. hold
Csomortán	12	1	1.731
Szent-Imre	146	—	14
Tusnád	18	7	100
Szent-Márton	55	3	284
Szent-György	2	—	245
Szent-Domonkos	25	8	178
Madaras	1	—	1
Szépviz	—	—	1.042
Szent-Mihály	70	—	686
Csicsó	202	5	379
Brassó	148	19	317
19 községben			
Brassó	89	9	338
Fogaras vármegyében			
Brassó	61	12	166
Szász-Magyaros	4	6	50
Feketehalom	101	15	146
Rozsnyó	15	—	125
Csernátfalva	—	—	19
Hosszúfaluban			
Csernátfalva	—	—	—
Ó-Sinka	295	—	20
Töröcsvár	3	—	2
Zerneszt	—	—	8
Bereczk	11	3	164
Esztelnek	1	—	17
Futásfalva	—	—	2
Karatna	—	—	12
Lemhény	—	—	4
Kézdi-Vásárhely	27	7	60
4 községben			
Kézdi-Vásárhely	6	—	25
Osdola	2	—	55
Sósmező	—	1	8

Szőlő	Legelő	Erdő	Nádas	Földadó alá nem eső terméketlen	Összes
kat. hold	kat. hold	kat. hold	kat. hold	kat. hold	kat. hold
—	2.434	4.632	—	86	8.896
—	1.456	4.444	—	109	6.169
—	1.146	10.356	—	262	11.889
—	1.545	7.487	—	148	9.522
—	1.600	10.175	—	246	12.268
—	5.799	6.793	—	551	13.354
—	1.142	6.146	—	112	7.402
—	5.682	8.006	—	304	15.034
—	7.515	2.217	—	384	10.872
—	2.637	4.454	—	216	7.893
—	2.298	15.050	—	992	18.824
—	7.269	27.256	—	664	35.625
—	582	11.716	—	1.118	13.655
—	424	6.273	—	333	7.090
—	2.754	11.367	—	322	14.705
—	2.264	13.551	—	644	16.599
—	1	—	—	83	103
—	730	9.413	—	51	10.194
—	644	5.352	—	124	6.435
—	1.399	8.179	—	359	9.942
—	589	10.589	—	381	11.567
—	536	17.198	—	710	18.622
—	373	8.392	—	262	9.045
—	13	5.975	—	135	6.125
—	38	7.799	—	170	8.019
—	42	13.897	—	306	14.249
—	—	—	—	82	176
—	—	6.735	—	12	6.778
—	62	14.188	—	370	14.677
—	16	8.156	—	67	8.248

Községek	Szántóföld	Kert	Rét
	kat. hold	kat. hold	kat. hold
Bölon	11	—	33
Nagy-Bacson	2	—	78
Gelencze	16	1	5
Papolcz	5	1	10
Zágon	127	3	114
Bikfalva	526	1	2.000
Fotos	4	—	5
Livazseny	—	—	7
Petrilla	—	—	—
Petrozseny	—	—	—
Nagy-Sink	5	1	9
Segesvár	450	11	209
Boicza	—	—	14
Felek	5	1	8
Kereszténysziget	8	1	48
Kis-Talmács	—	—	4
Nagy-Talmács	—	—	—
Kis-Talmács	—	—	—
Porcsed	18	—	3
Nagy-Disznósd	8	—	90
Resinár	16	—	12
Vesztény	1	—	24
Sugág	—	—	—
Guráró	—	—	3
Orlát	1	1	20
Szelistye	—	—	288
Zsinna	—	—	18
Oláh-Lápos	—	—	—
Lupsa	—	1	8
Erked	114	—	22
Füle	—	—	—
Zetelaka	2	—	35

Szőlő	Legelő	Erdő	Nádas	Földadó alá nem eső termékettlen	Összes
kat. hold	kat. hold	kat. hold	kat. hold	kat. hold	kat. hold
—	25	6.699	—	211	6.979
—	2.321	7.794	—	188	10.383
—	27	14.741	—	441	15.231
—	412	7.445	—	276	8.149
—	1 087	44.025	—	546	45.902
—	190	17.355	—	738	20.810
—	212	6.405	—	83	6.709
—	1.605	6.721	—	155	8.488
—	1.557	23.042	—	215	24.814
—	421	7.119	—	85	7.625
—	833	5.507	—	367	6.722
—	161	6.130	—	589	7.550
—	1.833	11.714	—	326	13.887
—	3.543	7.107	—	416	11.080
—	2.785	8.746	—	540	12.128
—	1.258	4.748	—	223	6.233
—	1.685	6.260	—	409	8.354
—	895	6.675	—	199	7.790
—	2.449	15.865	—	282	18.694
—	4.907	17.995	—	587	23.517
—	3.402	5.620	—	388	9.435
—	871	5.664	—	108	6.643
—	3.845	9.641	—	444	13.933
—	454	7.306	—	196	7.978
—	3.239	4.083	—	239	7.849
—	5.934	5.922	—	1.565	13.439
—	82	7.927	—	370	8.379
—	245	5.084	—	953	6.291
—	2.280	4.163	—	295	6.874
—	1.003	6.497	—	243	7.743
—	1.238	20.693	—	244	22.212

VII.

Névszerinti kimutatása az alföldi vármegyékben fekvő azon községeknek, a melyeknél a községi tulajdont képező földbirtok az 1.000 kat. holdat meghaladja, de 6.000 holdnál kisebb.

Községek	Szántóföld		Kert		Rét	
	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl
Bács-Bodrog vármegye.						
Priglevicze-Szt.-Iván	335	999	—	200	72	205
Bezdán	179	372	—	114	5	344
Bácsföldvár	2087	842	—	486	339	1300
Kuczura	843	406	1	660	—	—
Ó-Szivacz	113	137	1	1260	75	1038
Apatin	238	504	1	185	387	481
Rácz-Miletics	312	193	1	1044	12	680
Hódság	75	1554	6	1419	22	662
Parabuty	129	1035	—	507	—	—
Bács	95	100	5	63	106	301
Paraga	219	58	—	257	—	—
Plávna	38	1465	—	110	3	1272
Temerin	461	37	5	684	163	139
Petrovác	54	821	1	729	56	1121
Ó-Keér	89	1265	4	1162	9	1559
Turia	824	1377	1	492	—	—
Vilovó	189	203	—	748	60	—
Titel	207	975	2	534	1369	540
Mosorin	356	935	1	1476	746	1057
Lock	200	709	—	739	530	—
Szent-Iván	428	534	—	849	1053	699
Kács	2440	414	—	691	596	52
Gospodicze	426	976	—	896	2449	937
Gyurgyevó	348	372	—	1366	153	1299
Deszpót-Szt.-Iván	199	368	2	506	141	713
Nadály	965	150	—	430	1090	1561
Rém	35	218	—	—	—	1139
Méjcut	174	379	—	578	38	125
Madaras	91	772	—	482	7	1510
Jankovác	145	866	—	—	193	319

Szőlő		Legelő		Erdő		Nádas		Földadó alá nem eső terméketlen		Összes	
kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl
—	—	297	1597	372	661	24	907	514	1115	1617	884
—	—	447	886	—	—	10	—	524	1413	1166	1529
—	—	1942	593	5	—	203	205	747	1117	5325	1343
—	—	438	1446	—	—	—	—	249	1180	1533	492
—	—	388	108	—	—	54	1037	584	39	1217	419
—	—	337	913	29	267	147	1317	1109	1292	2251	159
—	—	915	1397	—	—	30	1215	348	1162	1621	891
1	44	632	866	—	—	—	—	312	143	1050	1488
—	—	834	466	—	—	—	—	367	1013	1331	1421
—	—	756	982	253	780	—	—	334	1238	1551	264
—	—	668	973	—	—	—	—	148	1388	1036	1056
—	—	692	1186	184	694	135	827	131	603	1186	1357
—	548	1365	352	—	—	—	—	365	695	2360	855
—	—	632	59	—	—	—	—	304	903	1049	433
—	—	786	1033	—	—	43	1564	335	119	1270	302
—	—	1214	1159	—	—	—	—	278	727	2319	555
—	—	571	1515	—	—	—	—	310	1438	1132	704
—	—	1552	1075	5	201	525	—	1858	1481	5521	6
—	—	1555	518	56	417	—	—	601	341	3317	1544
—	—	718	316	—	—	160	—	365	938	1974	1102
—	—	474	1518	—	—	—	—	201	528	2158	928
—	—	549	483	—	—	4	—	529	67	4119	107
—	—	1251	201	—	—	—	—	538	1161	4666	971
—	127	3113	1451	—	—	—	—	645	500	4262	315
—	—	581	1502	—	—	—	—	227	436	1152	325
—	—	552	4	36	936	—	—	371	715	3016	596
—	—	1538	631	37	1353	3	—	159	611	1774	752
—	—	1733	925	15	1346	—	—	281	1229	2243	1382
—	—	866	115	—	—	—	—	254	1180	1220	859
—	471	378	725	164	265	—	—	486	724	1368	170

Községek	Szántó föld		Kert		Rét	
	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl
Almás	159	1448	2	412	6	1409
Vaskut	489	48	—	1390	77	1412
Szántova	99	436	2	1464	24	614
Csataalyja	61	675	—	—	52	1005
Béregyh	35	1557	1	704	70	439
Szeghegy	306	528	—	—	16	306
Zombor	243	1490	2	28	162	1042
Stanisics	100	1456	—	461	13	1016
Kollath	66	37	—	1055	155	1381
Gardinovcze	26	283	—	1499	243	358
Felső-Kovib	1273	1327	1	170	300	588
Keresztur	61	605	—	111	26	842
Veproócz	212	780	—	1443	2	1222
Déronya	63	79	—	—	38	548
Pivnicza	125	384	—	1008	—	—
Ó-Sztapár	102	864	—	386	47	1064
Békés vármegye.						
Gyula	556	725	3	693	155	1172
Szarvas	212	1212	—	663	512	131
Kőrös-Ladány	199	1200	—	1342	138	96
Szeghalom	311	137	5	48	224	449
Békés	585	1354	3	1030	54	168
Mező-Berény	219	1573	—	1000	143	235
Gyoma	52	1570	1	771	239	246
Tót-Komlós	552	34	2	525	25	803
B.-Csaba	324	488	10	1487	34	920
Bihar vármegye.						
Bagamér	54	1215	—	430	23	1104
Szalacs	14	1398	—	509	50	—
Zsadány és Nagyszalonta . . .	32	761	2	860	115	1156

Szőlő		Legelő		Erdő		Nádas		Földadó alá nem eső terméketlen		Összes	
kat. hold	□-öl	kat. hold	□-öl	kat. hold	□-öl	kat. hold	□-öl	kat. hold	□-öl	kat. hold	□-öl
—	455	1390	1456	9	1200	—	—	433	1060	2003	1040
—	—	1980	1421	33	497	—	—	392	1064	2974	1032
—	—	646	49	—	—	—	400	248	1539	1021	1302
—	—	638	983	76	730	—	—	184	222	1013	415
—	—	462	1305	—	—	107	1179	403	267	1081	651
—	—	680	140	—	—	13	326	244	1234	1260	934
—	—	213	808	30	785	11	475	1563	326	4423	154
—	610	783	1359	—	—	—	—	447	1009	1346	1111
—	—	1454	103	—	—	20	1444	476	928	1041	148
—	—	895	49	—	—	60	—	369	639	1594	1228
—	—	1454	1500	—	—	310	1347	581	804	3922	936
—	532	1233	79	—	—	—	—	275	849	1596	1418
—	—	568	954	—	—	—	—	218	15	1002	1214
—	—	610	921	127	992	—	—	191	170	1030	1210
—	—	1072	501	—	—	—	—	283	516	1481	809
—	—	636	221	—	—	—	—	362	306	1148	1241
—	—	1060	660	308	1336	2	1486	745	234	2832	1506
—	—	76	1056	—	—	—	—	1562	241	2364	103
—	—	1191	665	7	1201	—	—	695	647	2233	351
—	—	554	1453	28	1320	—	—	832	105	1956	312
1	256	562	1020	576	871	—	—	1549	975	3333	874
—	—	1120	1221	—	—	—	—	608	406	2092	1235
2	1478	103	53	—	—	—	—	688	301	1088	119
—	—	527	906	—	—	118	535	355	472	1581	75
1	739	322	1421	13	360	—	—	1428	545	2135	1160
—	—	810	1388	258	800	—	—	164	7	1312	144
—	—	803	791	—	—	54	1353	1168	1266	2092	517
—	414	3669	361	52	809	—	—	139	610	4012	171

Községek	Szántóföld		Kert		Rét	
	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl
N.-Harsány	86	938	2	262	13	508
Belényes	96	693	—	—	4	900
Fenes	17	1578	—	—	—	—
Rossia	—	—	—	—	—	80
Meziád	—	—	—	—	—	—
N.-Léta	99	941	—	—	15	1519
Görbed	68	687	—	339	6	408
Mező-Keresztes	143	499	2	1480	142	134
Komádi	836	942	—	1169	299	1505
N.-Szalonta	101	458	—	951	117	38
N.-Várad	758	1073	24	1512	94	495
Kis-Marja	13	1194	—	1534	63	139
Lore-Ponor-Remecz	4	1570	—	—	5	741
Pestes	—	200	—	1444	—	—
Bánlaka	—	267	—	—	—	490
Brátka	1	600	—	—	—	—
Csarnóháza	2	—	—	—	—	—
Derecske	643	757	3	441	232	892
Konyár	106	1134	—	978	29	1323
Tépe	95	10	—	758	113	1018
Mezőgyán	14	1232	—	—	55	1211
Csanád vármegye.						
Kaszaper	671	933	—	—	7	489
Sajtény	73	1232	3	944	77	168
Nagylak	277	152	—	1213	180	1283
Makó	12	1269	2	1078	19	606
Csongrád vármegye.						
Kis-Telek	405	691	—	504	42	262
Szentes	185	295	25	88	106	1358

Szőlő		Legelő		Erdő		Nádas		Földadó alá nem eső terméketlen		Összes	
kat. hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl
—	—	942	91	—	—	—	—	151	83	1195	282
—	—	588	41	305	142	—	—	205	1495	1200	71
—	—	424	64	313	749	—	—	327	1399	1083	590
—	—	317	926	643	1594	—	—	104	1222	1066	622
—	—	599	415	266	520	—	—	168	899	1034	234
—	—	2329	52	—	—	43	813	293	1054	2781	1179
—	—	504	103	376	308	—	—	155	1165	1110	1410
—	—	1036	194	—	—	—	—	206	584	1530	1291
—	—	100	1197	—	—	4	319	320	240	1562	572
—	—	1066	1200	6	1017	69	194	443	465	1804	1123
—	—	492	381	17	1123	—	—	505	1469	1893	1253
—	—	1010	875	42	331	—	—	131	82	1261	955
—	—	2173	541	242	394	—	—	790	1239	3216	1285
—	—	537	1021	465	657	—	—	76	1294	1080	1416
—	—	470	269	377	758	—	—	244	640	1092	830
—	—	535	4	521	1570	—	—	78	1048	1137	22
—	—	1125	1491	562	652	—	—	82	64	1772	607
—	—	270	1035	—	—	6	—	87	988	1243	913
—	—	1202	1075	—	—	13	892	480	919	1833	1521
—	118	514	1308	—	—	35	123	552	149	1311	284
—	—	812	1455	—	—	—	—	139	234	1022	932
—	—	253	1455	—	—	—	—	103	928	1036	605
—	—	502	1188	75	648	—	—	496	96	1228	1076
—	—	311	1263	68	1068	229	881	856	1254	1925	714
—	—	745	345	696	1385	—	—	1462	143	2939	26
—	—	4007	989	46	977	1	—	263	1103	4766	1326
—	—	1426	1439	18	300	1	184	2130	1587	3894	451

Községek	Szántóföld		Kert		Rét	
	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl
Horgos	75	563	—	1388	105	659
H.-M.-Vásárhely	1259	1466	6	164	318	767
Dorozsma	289	1231	3	497	269	369
Hajdu vármegye.						
Egyek	45	1568	—	121	90	1111
H.-Dorogh	734	1344	—	482	76	194
P.-Ladány	155	35	—	191	24	1175
H.-Vámos-Pércs	410	490	—	508	250	1237
H.-Hadház	354	380	49	1085	169	1491
H.-Böszörmény	711	1001	9	500	179	546
H.-Nánás	846	1550	—	—	656	951
Heves vármegye.						
Gyöngyös	630	792	13	128	21	1209
Eger	8	649	6	50	13	1516
Mező-Tárkány	61	220	—	1180	12	686
Péternádas	25	187	—	556	18	311
Poroszló	97	973	3	788	28	1368
Jász-Nagy-Kun-Szolnok vármegye.						
Jászberény	35	203	10	10	91	590
Mezőtúr	221	261	—	417	82	295
Szolnok	106	1495	1	1121	43	1126
Turkeve	21	526	28	560	18	53
Vezseny	103	1188	—	292	255	1216
Török-Szt.-Miklós	137	1064	8	620	14	927
Karczag	11	1077	1	734	2	1463

Szőlő		Legelő		Erdő		Nádas		Földadó alá nem eső terméketlen		Összes	
kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl
—	—	1497	835	—	—	—	—	175	1574	1855	219
1	171	838	41	40	1459	3	915	3519	1120	5987	1303
—	—	28	209	18	1275	48	1455	424	1342	1082	1578
—	—	1154	401	—	—	—	—	376	896	1667	897
—	—	2055	415	41	1416	—	—	669	1096	3578	147
—	—	2171	296	—	—	—	—	485	558	2836	655
—	—	69	367	68	850	20	313	249	1219	1069	184
—	—	78	3	187	1190	—	—	523	416	1362	1365
—	—	960	967	2121	223	—	1200	1246	1010	5229	647
—	674	379	40	9	495	13	1000	955	583	2861	493
9	69	782	908	3260	1451	—	—	313	878	5031	635
—	—	1031	1174	—	—	—	—	469	815	1529	1004
—	—	1246	501	—	—	—	—	527	392	1847	1379
—	—	587	1203	505	883	—	—	124	1057	1261	997
—	—	352	1011	42	930	—	—	529	1430	1055	100
—	—	188	817	81	537	4	645	1504	494	1915	96
1	1024	68	965	—	—	—	—	2468	482	2842	244
—	—	53	1281	1	1460	—	—	1426	1078	1634	1161
—	—	1065	708	14	662	—	—	886	1053	2034	362
—	—	607	539	6	314	—	—	280	245	1253	594
—	—	—	—	—	—	—	—	1052	2	1212	1013
—	—	291	359	1	363	—	—	1120	615	1428	1411

Községek	Szántófield		Kert		Rét	
	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye.						
Majsa	294	818	—	489	267	1528
Fülöpszállás	137	822	—	76	140	1176
Ráczeke	103	808	5	1332	414	514
Tököl	52	1152	1	563	22	1054
Császártöltés	59	1439	—	408	400	320
Keczel	476	38	—	876	55	108
Nádudvar	146	251	1	787	38	978
Duna-Pataj	68	536	5	845	49	1048
Bogyoszló belső	71	158	—	1122	18	1159
Kalocsa	636	485	—	593	279	653
Miske	180	1590	—	999	63	1235
Czegléd	168	845	17	434	11	631
Kis-Kun-Halas	350	108	8	754	106	198
Szent-Endre	308	1376	—	707	106	1085
Tószeg	19	599	—	328	84	415
Szabolcs vármegye.						
Nyiregyháza	264	962	—	—	235	537
Büd-Szt.-Mihály	98	699	—	—	16	33
Tisza-Dob	33	485	—	—	—	—
Rakamaz	219	650	—	—	78	1389
Nagy-Kálló (Nyiregyháza tulajdona)	2478	499	—	—	223	272
Nyir-Bátor	2158	296	—	—	105	294
Temes vármegye.						
Petromán	265	486	—	389	64	878
Zsebely	43	1311	1	818	49	270
Duplaja	206	316	—	780	26	543

Szőlő		Legelő		Erdő		Nádas		Földadó alá nem eső terméketlen		Összes	
kat. hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl
—	—	22	211	49	723	30	696	558	712	1223	377
—	—	95	1090	28	1437	226	389	799	129	1428	319
—	—	644	324	78	707	5	613	234	375	1485	1473
—	—	1488	720	4	679	1	135	180	476	1750	1579
—	—	1342	588	1118	778	205	440	249	657	3375	1430
—	—	84	419	60	42	1	375	372	434	1049	692
—	—	1399	917	13	1118	—	236	313	632	1913	119
—	—	124	82	85	178	42	625	979	272	1354	386
—	—	120	760	32	655	—	—	1414	710	1657	1364
—	1057	120	899	—	540	128	260	912	1573	2078	1260
—	—	603	581	31	1227	3	966	307	1163	1191	1361
—	—	602	324	31	735	—	—	1137	976	1968	745
—	631	355	1432	466	311	128	1279	2204	952	3620	865
—	928	500	269	2155	425	—	—	587	851	3659	841
—	—	603	830	—	—	—	—	307	1406	1015	378
—	—	1027	62	832	188	2	1438	1083	1549	3445	1536
—	—	654	922	—	—	—	—	438	1003	1207	1057
—	—	964	1312	14	83	—	—	634	1185	1646	1465
—	182	403	1403	165	1396	—	—	510	138	1378	358
—	—	818	313	—	—	98	789	288	1549	3907	222
—	—	896	160	722	1459	15	116	612	724	4509	1449
—	—	682	1129	13	1032	—	—	284	193	1310	907
—	—	730	269	—	189	—	—	353	305	1177	1562
—	—	738	282	2	905	1	—	134	1028	1109	654

Községek	Szántóföld		Kert		Rét	
	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl
Grebenác	15	434	—	383	16	183
Izbistye	245	1455	6	1145	3	—
Károlyfalva	65	756	—	600	30	127
Kusics	59	1339	1	301	—	—
Nikolincs	90	1298	3	1560	82	771
Siebenberg	99	92	1	271	1	720
Uj-Palánka	91	1086	—	276	16	64
Ulma	555	1513	—	658	458	535
Vrascogáj	96	47	—	782	112	110
Beregszó	2	1081	—	875	31	562
Kis-Becskerek	79	1191	1	555	21	1244
Mehala	562	270	2	653	292	1131
Szent.András	50	1104	3	1033	44	94
Szakálháza	46	1482	—	685	38	1172
Temesvár	1245	1100	8	488	285	136
Bávániste	960	5	7	1296	1185	183
Deliblát	181	566	4	185	1653	317
Dubovác	2	340	—	—	147	550
Gyurgyevo	—	—	—	—	—	—
Mramorak	238	742	1	866	374	569
Osztrova	7	1300	—	754	1545	1268
Plosicz	224	1500	1	235	119	68
Kelmák	—	—	41	1154	5	473
Lippa	7	894	2	1454	—	—
Nagy-Zám	73	22	1	674	27	1424
Varjas	158	395	—	575	52	489
Vinga	950	614	13	854	38	365
Torontál vármegye.						
Zsombolya	52	489	1	1490	27	1587
Jozefova	114	969	—	545	747	1455

Szőlő		Legelő		Erdő		Nádas		Földadó alá nem eső terméketlen		Összes	
kat. hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl
—	—	1574	594	—	1425	—	—	249	1360	1856	1179
—	—	726	998	—	—	—	—	211	1103	1193	1501
—	—	1617	934	—	—	—	—	232	992	1946	209
1	158	1196	482	32	769	—	—	290	935	1582	184
—	—	1823	1464	—	—	—	—	284	264	2284	1163
—	—	337	1141	652	1233	—	—	208	1446	1301	103
—	—	1445	1061	3	635	—	—	104	34	1660	1556
—	—	1125	1563	—	—	16	941	344	1236	2502	46
—	—	885	1567	—	—	—	—	188	1122	1283	428
—	—	756	1435	—	—	—	—	324	696	1115	1449
1	429	693	1445	—	—	2	—	318	539	1118	603
—	—	411	1018	1271	178	—	—	224	44	2764	94
—	—	932	389	—	—	—	—	280	1462	1311	882
—	—	748	524	—	—	—	—	361	1417	1196	480
—	—	1032	1577	11	727	—	—	570	120	3153	948
1	840	2282	425	78	28	57	584	812	463	5384	624
—	—	1841	1396	—	—	336	1406	583	344	4600	1014
—	—	3086	60	161	1192	91	533	216	770	3705	245
—	—	1944	872	—	—	—	—	18	1564	1963	836
—	—	3055	322	1023	1359	—	—	356	350	5049	1008
—	—	1478	1418	3	1536	—	—	129	648	2166	524
—	—	681	115	29	1205	—	—	300	1262	1356	1185
—	—	117	620	931	752	—	—	76	1044	1172	843
—	—	873	1516	—	—	—	—	303	949	1188	13
—	—	692	550	—	—	—	—	352	696	1147	166
—	—	751	784	—	—	—	—	386	513	1348	1156
—	957	1078	1443	—	—	—	—	484	99	2565	1132
4	128	699	266	—	—	—	—	476	1306	1262	466
—	—	897	96	65	604	—	—	360	850	2185	1319

Községek	Szántóföld		Kert		Rét	
	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl
Szerb-Keresztur	112	565	—	548	8	355
Török-Kanizsa	9	508	—	65	—	—
Beodra	325	1468	—	1048	22	1308
Karlova	1230	733	3	51	25	738
Kumán	51	710	27	358	48	1107
Tarras	108	284	40	—	898	666
Török-Becse	3	670	2	1523	69	96
Egres	86	1066	—	1063	53	672
Perjámos	3	1397	—	961	42	1592
Szaravolla	296	1561	1	338	33	412
Szerb-Szt.-Péter	72	469	—	633	277	847
Szerb-Ittebé	288	677	—	—	—	—
Bresztovác	415	1388	—	743	39	200
Bárányos	59	1175	—	337	394	1585
Borcsa	6	1311	2	335	561	588
Dolova	702	1351	—	1480	29	232
Franczföld	61	529	—	449	—	850
Gizellaháza	178	1502	—	—	—	—
Glogon	72	323	2	59	19	913
Hertelendyfalva	1490	1098	—	—	656	728
Homolicz	397	641	4	1122	249	1242
Iváncsa I.	1183	827	—	—	271	606
Iváncsa II.	558	1524	—	—	69	1523
Neudorf	101	585	4	876	1917	53
Sefkerin	139	1348	3	243	7	509
Sztárcsova	1041	1031	—	1155	388	755
Ó-Besenyő	737	617	1	1315	—	—
Szerb-Csanád	37	707	—	817	—	—
Szerb-Szt.-Miklós	163	843	1	328	140	959
Bassahid	775	1212	—	821	—	—
Tiszahegyes	78	1128	—	157	13	1599

Szőlő		Legelő		Erdő		Nádas		Földadó alá nem eső terméketlen		Összes	
kat. hold	□-öl	kat. hold	□-öl	kat. hold	□-öl	kat. hold	□-öl	kat. hold	□-öl	kat. hold	□-öl
—	—	837	88	—	—	—	—	350	212	1308	168
—	—	1357	989	—	—	—	—	805	1120	2172	1082
—	—	—	—	1261	997	—	—	141	294	1752	315
—	—	2352	577	1	1168	—	—	559	171	4172	238
3	1040	5134	437	—	—	—	—	677	1250	5943	102
—	988	1379	674	—	—	—	—	472	1028	2899	440
—	—	868	569	—	—	—	—	278	914	1222	572
—	—	776	1224	37	683	—	—	552	248	1507	156
—	—	667	132	2	817	—	—	368	786	1085	885
—	—	875	884	—	—	—	—	574	1020	1781	1065
—	—	695	210	—	—	—	—	527	1397	1573	356
—	—	886	220	—	—	1	400	308	45	1483	1342
—	—	1167	1580	22	358	—	—	493	360	2138	1429
—	—	2467	468	—	—	—	—	224	1012	3146	1347
—	—	2739	900	77	569	—	—	394	286	3781	789
—	871	927	552	15	124	22	1550	726	412	2425	172
—	—	1891	1130	—	—	—	—	222	118	2175	1476
—	—	1659	1035	—	—	—	—	7	505	1845	1442
—	—	2884	323	38	1305	—	—	277	29	3293	1352
—	—	135	33	80	496	—	—	866	522	3228	1277
—	—	1257	303	30	40	—	—	681	871	2620	1025
—	—	830	960	—	—	—	—	227	359	2512	1152
—	—	680	1047	—	—	—	—	30	158	1339	1052
—	—	1700	157	50	432	—	—	544	1379	4318	282
—	—	4700	1329	10	290	—	—	453	741	5314	1260
—	1271	2550	337	71	1357	—	—	682	42	4735	1148
—	418	307	1099	—	—	—	—	476	1161	1523	1410
—	—	799	997	—	—	—	—	344	665	1181	1586
1	267	1745	190	—	—	2	—	627	961	2681	348
—	—	1300	620	—	—	—	—	219	488	2295	1541
—	—	944	362	—	—	—	—	196	260	1233	306

Községek	Szántó föld		Kert		Rét	
	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl	kat.hold	□-öl
Botos	235	460	1	630	49	382
Elisenhaim	989	391	—	—	951	1230
N.-Becskerek	147	408	55	1058	—	—
Orlovát	259	1512	—	903	1192	1207
Perlasz	1160	1479	147	198	62	121
H.-Boka	62	318	—	1506	702	696
Horvát-Neuzina	6	1240	11	305	4	380
Szerb-Módos	33	1253	—	—	28	713
Billét	94	883	3	408	22	1348
Zichifalva	90	3	1	336	25	290
Antalfalva	299	1083	1	719	—	—
Baranda	115	738	—	1399	—	—
Czrepája	205	762	—	1457	21	—
Debelyassa	74	73	2	240	—	—
Farkasdin	38	663	—	457	21	664
Lajosfalva	408	1431	—	1014	—	—
Idvor	159	1514	—	—	532	841
Jarkovác	201	61	—	—	91	574
Oppova	81	568	—	528	324	1339
Tamasevác	156	227	1	835	1	503
Uzdin	421	1474	—	1348	15	781
Dobricza	176	29	—	501	5	168
Alibunár	131	936	—	200	96	1058
Ferdinandsdorf	137	1596	1	1165	—	—
Hanča	127	464	2	530	347	494
Petrovoszello	1023	988	4	337	—	—
Sámos	373	1132	2	676	—	—
Selens	298	135	—	799	—	—
Szt.-Mihály	143	963	2	448	124	557

Szőlő		Legelő		Erdő		Nádas		Földadó alá nem eső terméketlen		Összes	
kat. hold	□-6	kat.hold	□-6l	kat.hold	□-6l	kat.hold	□-6l	kat.hold	□-6l	kat.hold	□-6l
—	—	2857	23	—	—	—	—	385	1276	3528	1171
—	—	1140	1554	—	—	—	—	239	1435	3321	1410
—	—	1335	892	—	—	—	—	903	13	2441	771
5	1248	783	896	—	—	46	1217	819	817	3108	1400
—	765	2681	1584	363	1258	143	538	769	246	5328	1389
—	—	1635	279	7	1073	—	—	233	1168	2642	240
—	—	540	184	—	—	—	—	557	513	1119	1022
—	—	751	1212	—	—	—	—	208	1485	1022	1463
6	556	682	1559	—	—	—	—	267	355	1077	309
—	—	673	790	—	—	—	—	236	1525	1026	1344
—	—	2287	1313	—	—	—	—	485	78	3083	1593
—	—	1614	61	—	—	—	—	223	905	1953	1503
—	—	3219	1273	—	—	—	919	417	737	3865	348
—	—	1289	524	—	—	—	—	365	30	1730	867
—	—	1659	445	—	—	—	—	244	70	1963	699
—	—	2273	1314	—	—	—	—	379	1274	3063	233
—	—	956	1260	—	—	—	—	257	593	1906	1008
—	—	1868	605	22	1071	—	—	415	1132	2599	243
1	1220	3011	589	46	1499	—	—	470	1203	3937	546
—	—	1620	407	3	1432	—	—	312	216	2095	420
—	—	3789	1495	48	6	—	—	506	1467	4783	171
—	—	1544	735	—	—	—	—	605	934	2331	767
—	—	2630	771	46	547	—	518	498	648	3403	1478
2	1045	706	941	—	—	—	—	183	1169	1032	1116
—	—	1358	298	—	—	—	—	320	1039	2155	1225
—	—	1566	114	—	—	—	—	385	1342	2979	1181
—	—	1018	689	—	—	—	—	311	303	1705	1200
—	—	1423	713	—	—	—	—	285	511	2007	558
—	—	636	202	—	—	—	—	407	148	1313	718

Országos Széchényi Könyvtár

